

Dr. BALOGH KÁLMÁN.

1835-ben született Szolnokon, hol atyja, ki még ma is él, sóhivatali tisztviselő volt. Elemi iskoláit szülőhelyén, gimnáziumi tanulmányait az egri líceumban, az orvosi tanfolyamot a budapesti egyetemen végezte. Orvostudor lett 1859-ben. Orvostudori oklevelének elnyerése után Czermák János akkori budapesti egyetemi tanár mellett mint tanárségét nyert alkalmazást s az élettannal foglalkozott kiválólag. 1863-ban a kóreltannál magántanári képesítést nyert. 1863 decemberben a kolozsvári orvossebségi intézethez neveztetett ki, hol a sebségek számára mint rendes tanár az élettan, általános kórtan és törvényszerűk oktatását adta elő és a klinikai boncolásokat végezte. 1867-ben a budapesti egyetemhez neveztetett ki rendes tanárra, hol előbb az akkor még fennállott orvos-sebségi tanfolyamban a sebségek számára az elméleti orvostan tárgyait adta elő, később, e tanfolyam megszűnése után, 1872-ben a gyógyszer-tan rendes tanára lett és mint helyettes az általános kórtan tanításával bízott meg.

Mint tanár a modern orvos-természettudományi iskolának volt képviselője s ezen iránynak nálunk meghonosításában eredményes kitérővel fáradozott. Előadásait, melyek igen látogatottak voltak, számos experimentummal kísérte. Budapesti tanárrá történt kinevezése után az orvostanári testület nem sokára jegyzőjévé választotta, mely tisztelet több éven keresztül viselte, míg nem 1881-ben orvoskari dékáná lett és az orvostan-területnek évről-évre újra nyilatkozó bizalma folytán, mint ilyen 8 éven keresztül vezette mindenre kiterjedő gondossággal és tapintattal a budapesti egyetem orvosi karának adminisztratív ügyeit.

Tanári működése az ifjabb nemzedék tudományos nevelésére sikeres, a folyton előre törekvése buzdító volt s tanítványai szeretetét nyerte meg számára; adminisztratív működésében ritka kötelességérzetével és rendszeretével tanártársai osztályán bizalmát, s az ifjabb nemzedék őszinte tiszteletét tudta magának biztosítani. De ez érdemeinél is maradandóbbakat szerzett a hazai orvosi irodalom terén, melynek tevékenysége országlányszerte, ifjúsága és legszebb férfikora javára szentelte.

Mint író eddigi összes orvosi irodalmunkban páratlanul áll termékenysége tekintetében. E működésében sokoldalú volt és fejlődő orvosi irodalmunknak sok tekintetben irányt adott. Önálló tudományos észleletek és buvárlatok közlése által ifjú orvosi irodalmunkban az első közé tartozott, kik ez irányban serényebb tevékenységet fejtettek ki. Ez által irodalmunkban is érvényt szerzett ama felfogásnak, hogy a tudományos fejlődés és előhaladásnak igazi magvait nem a nagyobb szemelvényes gyűjtő munkák, hanem a tudományos kérdéseket önálló vizsgálatok, észleletek és kísérletek alapján fejtegető értekezések képezik. Ezzel a kutatás, önálló vizsgálódás és észlelés iránti kedvet ébresztette tanítványai s hason gondolkodású barátaiban, kiknek a szövetség, életlen és kórtan terén, s főleg az agy működése körül tett nagybecsű vizsgálatait és közléseit által vezére volt.

De e mellett irányt adott a nagyobb terjedelmű összesítő irodalmi munkák kiadásának is. Balogh e téren úttörő volt. Tőle bírjuk első magyar orvosi tankönyveinket. Még 1864/5-ben kiadta nagyobb terjedelmű „Élettant”, majd „Általános kórtant” és később „Gyógyszer-tant”. 1879-ben kiadta a „Magyar gyógyszer-könyv kommentárját”, mely legszebb emléke az ő fáradságtalan szorgalmának és kitartásának. Ez talán az egyetlen magyar orvosi nagyobb kiadvány, mely rövid két év alatt teljesen elkelt. 1883-ban egy orvosi művelőért is szerkesztett többek közreműködésével.

Mint orvosi publicista huszonöt év óta volt főmunkatársa az „Orvosi Hetilap”-nak, melyet akkor, midőn a magyar orvosi irodalom még bővelésében volt és magyar orvosok csak gyérén találkoztak, jó ideig ön maga el tudott látni szemlémi táplálékkal. S azt a lelkesedést, mely őt e tevékenységében áthatotta, mily örömmel oltotta volna át mindenkién. Az orvosi új nemzedék tehetséges tagjait ki tudta szemlélni s szeretettel méltó közlekedésével meg tudta nyerni az irodalmi működésnek, szüntelenül ösztönözve és megújító lelkesedéssel buzdítva az igaz, önzetlen munkára, az orvosi szakirodalom fejlesztésére. Ő tette negyedszázados munkásságával azt, hogy ma orvosi irodalmunk munkások nélkül nem szükködik.

Az egyetem orvosi karának a művelt nyugat államainak színvonalára emelése, az orvosi rend tekintélyének érvényesítése voltak vágyai, miknek szolgálatában semmi tisztviselés munkájától s áldozattól vissza nem tért.

Társulati téren hasonló serény tevékenység jellemzi Balogh Kálmán működését. Még tanárságában titkárává választotta a természet-tudományi társulat. Később e társulat választmányi tagja, majd 1872 óta alelnöke lett. Nem kevesebb befolyással volt a budapesti királyi orvosgyógyászati működésére. Mint választmányi tagjának és később alelnökének nagy része volt abban, hogy az egyetemen tudományos működése az utóbbi években tetemes lendületet nyert.

A magyar tud. akadémia 1864-ben levelező, 1877-ben rendes tagjává választotta. Élettanának első kötetét még 1864-ben a Marczibányi-alapítványból 200 arannyal, Gyógyszer-tanát 1884-ben a Fáy-alapból 1800 forint jutalommal részesítette. A magyarországi gyógyszerészek általános egylete és midőn betegsége miatt alelnöki tisztjéről lelépett, 1886-ban a budapesti kir. orvosgyógyászati tiszteletbeli tagjává választotta. Rendes tagja volt az országos közegészségügyi tanácsnak és mint ilyen előbb az első és utabban, a lefolyt évben a második magyar gyógyszer-könyv szerkesztésében szerzett magának érdemeket. Az 1885. évi I. országos orvosi és közegészségügyi kongresszus egyik szakosztályának elnöke volt. A királyi a közélet terén szerzett érdemeinek elismerésül 1881-ben a vaskorona III. oszt. lovagrendjével díszítette fel.

Barátja és tanártársa, dr. Laufenauer Károly egy meleg hangú emlékezésben a következőleg jellemzi működését:

„Balogh hazai orvosi rendünk egyik legkiválóbb alakja volt, méltán Balassa mellé sorozhatjuk: a mi Balassa az orvosi gyakorlat terén volt, az volt Balogh az elmélet és az orvosi irodalom mezéjén. Mint tudós valódi encyclopaedista, értette az orvosi tudomány minden ágát, s nem termett a külföldi irodalom terén könyv vagy füzet, melyet Balogh ne ismert, ne olvasott volna. Mindenki egyaránt bámulta csodálatra méltó olvasottságát. De csakis oly edzett és szívszerű szervezett bírta ki ama fáradságos munkát, melyet Balogh nap nap után, év év után végzett. A hajnal nem egyszer találta íróasztalánál, lakásán hisztorikussá vált a balkon melletti ablak, mely éjfélig mindig és reggelig nagyon sokszor ki volt világítva; jelül, hogy a tudós tanár még mindig íróasztalánál dolgozik. De azért reggel 7 órakor már előadást tartott, azután szigorlatoknál elnököl, végzte dékáni teendőit, és így ment ez szünet nélkül egész estig, mikor leginkább az „Orvosi Hetilap” szerkesztésével foglalkozott, melyet egy maga állított össze és korrigált is számos éven át. Mindeme dolgai mellett évek hosszú során át folyton nagyobb és nagyobb tankönyveket írt, részt vett az akadémia tárgyalásaiban, az orvosgyógyászati, természet-tudományi társulatban előadásokat tartott. Neki mindenre elideje — és mégsem végeztet soha felületes munkát.

De nemcsak az orvosi tudományt és irodalmat ismerte alaposan, általános egyéni műveltsége is oly magas polcon állott, minővel csak elvéve találkoztunk. Több nyelven beszélt és írt; politikai, közgazdasági, történelmi, nyelvészeti, szepművészeti, stb. ismeretei mindenütt feltűnést keltettek, nem lehetett Baloghkal oly társalgást megkezdni, oly témát szóba hozni, melyhez ő a legavatottabb hozzá nem szólhatott volna.

Élénk előadása, világos és határozott retorikája mindenkit lebilincsel. Tapintatos beszédmodora, minden erőszakotlanságát ment működése kedvezővé tették tanártársainak és tanítványainak. Ő volt lelke az orvoskari fakultásnak, de hatalmát nem érezte soha senkivel. A mit, mint ember, mint pártfogó, mint jó barát tett, azt csak azok tudják, kik védő szárnyai alatt növekedtek, s azon szerencsében részesültek, hogy barátjainak vallhatták magukat. Egyik legnemesebb jellemvonása volt, hogy a fiatal orvosi nemzedék viszonyával, reményeivel, aspirációival szeretett foglalkozni. A törekvő fiatal orvosokat mindig társaságába vonta, szeretett azok körében időzni s ha megessett, hogy vig vacsora után a társaság széteszött, mindenki azon benyomással távozott, hogy ma többet tanult, mintha egész éjjel — könyv mellett ült volna. Fiatal barátjai körében melegezett fel ő igazán, itt érezte leginkább nemes szívének önzetlen

dobbanásait, mindenkihez volt nyílt, de nem egyszer dorgáló szava is. Páratlan gondoskodása, az egyének kiváltságában tanúsított kitünő emberismerete folytán, évek multával egész sora a jeles orvosoknak neki köszöni jelenét és jövőjét. Fodor, Mihálikovics, Högyes, Plósz, Kézsmárczy, Navráth budapesti egyetemi tanárok, Kolozsvárt Purjesz, Rózsahegy, Bókai és még sokan mások, az ő szellemi befolyása és idomító keze alól jutottak ama magas polcra, melyet most elfoglalnak.

Mint író, ő volt voltaképi képviselője a magyar nemzeti orvosi irodalomnak. Mindig figyelemmel kísérte a külföldi irodalmat, de mindig hangoztatta azt is, hogy az idegen tudósok munkálatait nem kell bámulni vagy szó nélkül aláírni, hanem dolgozni és buvárkodni kell, mert az isten a magyar embernek is adott ésszt. És valóban, Balogh működése kitoríthatatlan maradt az orvosi irodalomban. Nemcsak maga dolgozott annyit, mint az egész orvosi fakultás együttvéve, de másokat is folyton tette, munkára serkentette.

Másik tanártársa és barátja, Réczey Imre, a ki önfeláldozásig menő szeretettel ápolta és kezelte, a következőket írja betegségeiről:

„Az egy emberöltőn át folytatott, pihenést nem ismerő szellemi munka, három évtizeden át vívott szakadatlan szellemi küzdelem a boldogult vas-szervezetét megtörte. Mintha elbérlette lett volna, hogy az ő munkáideje rövidebb a többiekénél, sietett azt kihasználni, minden perczet magasztos hivatása szolgálatának szentelni. S férfikora delelőjén szellemével lépést tartani nem tudó szervezete a szolgálatot megtagadta. Már több évvel ezelőtt egy idült fellepő veselő mutatkozott nála, mely rövid ideig tartó rosszul-létekkel bár, de igen lassú léptekkel haladt előre. Egy 1886. évi május hónapban fellepett tüdőlob végre kiragadta tevékenysége köréből. Ekkor orvostársai tanácsára Kissingenbe utazott. Az utazás fáradságai, az utazás alatti hűvösebb időjárás a veselőt annyira fokozta, hogy már Kissingenbe általános vizkór tüneteivel érkezett; baja egyre súlyosbodott, s a tanácskozássra felkért Sorier kisingeni orvos, valamint Leube tanár Würzburgból a katasztrófa beálltától feltek. Négy heti ott tartózkodás után végre hazaszállított 1886. augusztus 15-én, reménytelen állapotban. S itt kezdődött szenvedésének hosszú sora. Bámulatos türelemmel és kitartással élte keresztül ez utolsó két évét. Csak gyermekei és orvosai, kik a beteg ágyát remény és rettegés közt odaadó szeretettel állták körül, tudhatják elmondani, mennyit szenvedett. Közel fél évi tartam után állapota javult, a vizenyő teljesen elűnt, s 1887. tavaszán és nyarán annyira javult a bántalom, hogy 1887. szeptemberében egyetemi előadásait — egy évi szünet után — újból megkezdte, s a lefolyt egész tanévben kitartással és önkímélet nélkül, lelkiismeretes pontossággal megtarthatta. De már ez évi tavasszal a lábak vizenyője újra jelentkezett, s május hó közepén ágyba került, melyet többé elve el nem hagyott. Egy új roham e hó 15-én délelőtt 10 órakor, 53 éves korában véget vetett életének.”

Tegyük itt hozzá, hogy Balogh Kálmán minden valószínűség szerint betegségeinek már első rohamában elragadta volna a halál, ha oly rendkívül gondos gyógykezelésben és ápolásban nem részesül. A budapesti egyetem orvosi karának egyik legszebb vonása az a szeretetteljes kollégialitás, melylyel tagjai egymás bajában részt vesznek. Ha valamelyiküket vagy családjuk tagjait valamely betegség látogatja meg: azonnal segítségére siet az egész fakultás. Balogh Kálmán betegsége is odagyűjté tanártársait, úgy hogy soha sem maradt felügyelet nélkül. A résztvevő kollegák majdnem állandó konziliumban gyülekeztek ágya körül. Régi barátai, dr. Korányi Frigyes és dr. Réczey Imre, a kik Kissingenből hazatérte óta gyógykezelték, nagy elfoglaltságuk mellett is naponként több órát töltöttek ágya mellett, s ez utóbbi maga mosogatta, kötöztette sebeit. Szintén mindennapi látogatója és gondozója volt egykori tanítványa, most tanár-társa és barátja, dr. Högyes Endre jeles tudósunk. Fia és assistense, Révfy Jenő fáradságtalanok voltak ápolásában. Elmondhatni, hogy nagyobb gondozásban, mint ő, Frigyes császár sem részesült.

Mi haszna volt az önfeláldozásig menő ápolás, mi haszna az orvosi tudomány minden erőfeszítése egy olyan baj ellen, melyről mindenki tudta, hogy arra enyhét már csak a halál adhat!

Temetése e hó 17-én ment végbe. A ravatalra letett koszorúk, melyeket külön kocsival szállított a sírkertbe, tanúi voltak annak a szeretetnek, melyben ő mindenki előtt részesült. Az akadémia, a budapesti és kolozsvári orvoskari tanártestületek, a budapesti kir. orvos-egyesület, a természet-tudományi társulat, a budapesti egyetemi magántanárok, a közegészségügyi egyesület, a gyógyszerésztársulat, az egyetem rektora és tanácsa, az egyetemi orvos- és gyógyszer-tanár-hallgatók, köztük a katonai szolgálatban levők díszegyenruhában s a nagy közönség mind képviselve voltak az elhunyt temetésén.

A sírnál, mint érintők, dr. Fodor József, orvoskari prodékán tartott rövid, de megható búcsúztatót, melyet az elköltözött drága halottnak intézett következő szavakkal végezett:

„Te, nagylelkű kiszenvedett halottunk, ne zúgolódjál ott az égből, kora halálod miatt; közös a te sorsod annyi jeles magyar tudósnak és tanárnak sorsával. És ne zúgolódjál, mert ime kártársaid, barátaid, tanítványaid, kik itt sírod körül állunk, és más ezrek szerte az országban s azon kívül is, nem tested évei számai szerint de nagy lelked tettei szerint ítélnék. És ne zúgolódjál, mert hisz eleget éltél arra, hogy lelked örökké éljen! Balogh Kálmán! mi testedet átadjuk e sírnak — Isten vele! — De lelked mindnyájan, családod, tanártársaid, tanítványaid magunkkal viszzük szívünkben. Lelked emléke örökké fog élni!”

AZ ÁLMOK ELRÖPÜLTEK...

Az álmok elröpültek,
A valóság maradt.
— Puha fészükbe ültek
A zengő madarak.

Röpökdedt ágról-ágra
Egy más után, híven...
— Mint énekes madárka,
Ugy repdesett szívem.

Dalolta, hogy szeretlek,
— Madár-párját a him —
Ajkad, szemed, szívednek
De csatogott a rím!

Megértők, viszonzotuk
A hűség-eskü-szót,
És szépen összehoztuk
A fészékben valót.

Az álmok elröpültek,
A valóság maradt;
Puha fészükbe ültek
A zengő madarak.

S már nőnek, tollasodnak
Az édes új lakók —
Jaj istenem, maholnap
El, tova szárnyalók...

— De mily csodás ígézet
Az ott az ág fogán:
Ha már a nyár belépett,
Nem zeng a csalogány, —

S milyen csodás ígézet
Ez itt kis fészekem:
Zeng, zeng dalom tenéked
Örökké — szerelem!

DÖMÖTÖR PÁL

RAJZOK LENGYELORSZÁG TÖRTÉNETÉBŐL.

V.

A vármai hős.

A magyar történelem egyik leggyászosabb emléke fűződik ahhoz a névhez, melynek viselőjéről e sorok kívánnak emlékezni. A magyar-lengyel történelmi közösség kérdése kevés pontjában részesült eddig oly gyér megvilágításban, mint abban, mely lengyel Ulászló alakját, egyéniségét, korát és élete sorsát illeti. Ezeknek ismerete a lengyel történelem világításában, adatainak egybeállítása, eredeti lengyel források nyomán, ha tán nem mindenben állhat is meg meggyőzés nélkül, mégis sok ismeretlen részlettel bővítheti ki hazai történetünk rendszerét, s becses támpontul szolgálhat a kutatóknak.

VÁRNAI ULÁSZLÓ.

Midőn Ulászló-Jagello, Lengyelország királya, 48 évi uralkodás után sírba szállt, idősebb fia, Ulászló, még alig volt tíz éves. Az uralomra vágyó lengyel oligarchia mit sem óhajtott jobban, mint a trónutód e kiskorúságot arra használni fel, hogy befolyását növelje, s állását megszilárdítsa. De a tiszteletreméltó Olesnicki bírómnak minden igyekeztetéssel felhasználta, hogy Ulászlót törvényes uralkodónak ismertesse el, s hogy az ifjú kora iránti aggályokat is legyőzze, egy könyvet mutatott fel a rendeknek, melyet a krakkói székesegyház Nagy Kázmértől kapott s melynek czimlappja e nagy király koronázását tüntette föl, szintén zenge korában.

Ulászló királyfi választván, anyjából és több egyházi és világi méltóságokból álló tanács vezetése az ügyeket nagykorúságáig, de a nélkül, hogy helyreállíthatna volna a rendet, melyet főképp a papság és nemesség versengései zavartak meg.

Nemsokára másnemű zavarok is élesztették a bonyodalmakat. Zsigmond császár és magyar király alig szerezt meg Csehországot, Magyarország visszavonultában utközben meghalt, s halála előtt Albert főherceget jelölte ki utódjának Magyar- és Csehország trónjára. De a cseh rendek egy része nem nyugodott bele Albertbe, hanem a lengyel királyt hívták, a még csak 11 éves Kázmért akarta elhívni a trónra.

Ulászló és a lengyelek örömmel fogadták az ajánlatot és Ulászló sereget gyűjtött, hogy fivére ügye támogatására Csehországba küldje. De a csapatok még át sem léptek a határt, mikor már Albert hatalmába kerítette Prágát és megkoronáztatta magát. Ulászló csapatai nem mertek szembeállani a csehek túlnyomó erejével, s jobbnak látták döntő ütközet nélkül visszavonulni. Ulászló ekkor töltötte be 15-dik évét, s a piotrkovi országgyűlés (1439) ünnepélyesen ráruházta most a kormányzás jogát.

Az Albert és Ulászló közfennforgó viszály megoldása most már diplomáciai úton kísértette meg. Boroszlóban 1439-ben összeültek a két ország hivatalos képviselői, Albert maga személyesen jelent meg. De a lengyeleknek azon ajánlatát, hogy a cseheknek szabad választás engedjék, Albert nem fogadta el, minek következtében a tárgyalások ismét fennakadtak.

Míg a helyzet bizonytalansága tovább is tartott, Albert a törökök ellen volt kénytelen menni, kik II. Amurat szultán vezetésével már Erdélyben és Szerbiában garázdálkodtak. De betegsége megakadályozta Albertet abban, hogy a török ellen sikerrel hadakozhassék. Elkáprán a katonái közt pusztító ragályt, Budára, s onnan Bécsbe visszasietett, de utközben meghalt.

Albert Erzsébetet, Zsigmond császár leányát vette nőül, de a házasság gyümölcse eddig csak két lány volt, a harmadikkal most volt

várándós a császárné. Férje halála után mindent elkövetett, hogy a magyarok hűségét és ragaszkodását megtartsa magának, de a helyzet olyan volt, hogy Magyarországot mindenfelől a török támadás fenyegette s ily körülmények között a kormányzás feladata erős kezeket követelt meg, minél fogva a közfigyelem Ulászló lengyel király felé fordult.

Hunyadi János, hazafias lelke rögtön áttértette Erzsébet helyzetét s Magyarországra nézve szabadulást csak a lengyel király segítségével látott. De hogy mindket fél érdekeinek elég legyen téve, a helyzet megoldásának azt a módját ajánlotta, hogy a császárné nyújtsa kezét az ifjú lengyel királynak. Erzsébet nem is ellenkezett, csak hogy a szíve alatt hordott gyermek sorsát biztosítsa, s ehhez képest fényes követésgel indult Krakkóba 1440-ben, hogy a királyságot Ulászlónak felajánlja.

Ulászló csak kelletlenül egyezett bele a tervezett házasságba, mert Erzsébet jóval idősebb volt nála. Mindazáltal győzte a politikai tekintetek, s ő késznek nyilatkozott már Erzsébetet nőül venni, midőn megtudta, hogy Erzsébetet fia szült, kit Lászlónak kereszteltek. Most már Erzsébet volt az, a ki megmáltotta szándékát s hallani sem akart többé Ulászlóról, s fölhitte a magyar nemzetet fia jogai védelmére. Ulászló azonban ragaszkodott a korábbi megállapodásokhoz, s hogy követelésének súlyt szerezzen, egy hadsereg élén elhagyta Krakkót s Késmárkon át Buda felé tartott.

Hanem e közben Bern Erzsébet párhívei megkoronázták Szent István koronájával a gyermek Lászlót. S mivel Szent István koronájának oly szentséget tulajdonítottak, hogy e nélkül a koronázást is érvénytelenek nyilváníthaták, eleve gondoskodtak arról, hogy Ulászló elől a szt koronátis Bécsbe szállítsák. Így állván a dolgok, Ulászló hívei kénytelenek voltak Szt István sírjából egy más koronát hozni napvilágra, s avval övezni Ulászló halántékát. De bár Hunyadi egészen Ulászló pártján állt, a nemzet szomorú jóslatokat fűzött ehhez a fordulathoz.

Az Erzsébet és Ulászló közt meghasonlott nemzet kebelében teljes erőből kitört most a polgárháború, melynek csak Cesarini pápai követ fáradozása vett véget, ki megegyezést akarván létrehozni Erzsébet és Ulászló közt, rábirta őket, hogy Óváron találkozzanak s e találkozás következtében a béke meg is kötötték, oly feltétel alatt, hogy Ulászló nőül veszi Erzsébet idősebb leányát, Lászlónak pedig visszaszerzi Ausztria birtokát. E megállapodások után Erzsébet épen vissza akart térni Budára, mikor hirtelen meghalt.

Cesarini politikájának, melylyel az Ulászló és Erzsébet közötti kiegyezést megvalósította, czélja volt az európai kereszténységnek a mindjobban fenyegető oszmán uralom ellen védőgátat emelni. E feladat végrehajtására IV. Jenő pápa már rég Magyarországot és Lengyelországot szemelte ki. Ulászló kész volt a pápa sürgetésére megindítani a háborút, előbb azonban Frigyes császárhoz fordult támogatásért, de sem Frigyes, sem a német rend lovagjai nem adhattak segélyt s Ulászló csupán a magyarok és lengyelek közreműködésével volt kénytelen a háborút megkezdni.

Am Hunyadi hősiessége és hadvezérlési tehetsége ennek dacára diadalt diadalra aratott. 1443. júl. 22-én Budáról kiindulva, Zimonynál átkelt a Dunán 12,600 lovas élén, s behatolva Szerbiába, Nis faláig nyomult előre. Nyomában Ulászló és Cesarini követtek két napi járó távolságra, 20,000 emberrel. Murad szultánnak három hadoszlopa ütközött meg egymással a keresztény hadakkal, de a törökök minden vitészsége megtört Hunyadi ügyességén. Murad kilenc zászló, 4000 fogoly és 2000 halott hátrahagyásával volt kénytelen visszavonulni. De Hunyadi nyomom követte, bevette Szófiát és a Balkán hófedett szakadékein át Filippopolnak vette útját.

A Traján kapujának nevezett hegyesorson, mikor a törökök észrevették Hunyadi közeledését, egész éjén át vizet folytattak alá a hegyoldalra, úgy, hogy reggelre kelve egész jégfállova útját a magyar lovasságnak. De Hunyadi vitéz katonái játszva gőztek le minden veszélyt. Mindamellett a Traján kapuja elé érve, azt teljesen eltorlaszolta találták a törökök által, úgy, hogy vissza kellett fordulniuk, hogy a Slaticea nevű másik átjárót kísérték meg. Itt aztán december 24-én véres ütközet fejlett ki, melynél a magyaroknak az ellenségnek kívül a hőgörgőtegekkel és a hegyesúcsról folytonosan alázuhanó

óriási szikla- és jégtelegekkel is küzdeniök kellett. De végre elfoglalták a hegycsorost s a magyar sereg a Balkán tetejéről üdvözölhette az eléje táruló mosolygó virányokat.

Tudjuk, hogy Ulászló a fényes győzelmek dacára, hiába várta a szövetségesek által megígért segédcsapatokra, Hunyadi és Brankovics György tanácsára hajlandónak mutatkozott békét kötni. A béke meg is kötött Szegeden 1444. júl. 15-én tíz évre, oly föltétellel, hogy Oláhország Magyarországhoz csatoltatik, s a szultán 70 ezer arany váltásdíjat fizet elfogott vezéréért, Mahmud Cselebiért. Az ünnepélyes szerződést mindkét fél esküvel erősítette meg.

Mennyi keserű csapástól, mennyi vérontástól menekedett volna meg az ország, ha a szegedi szerződés érvényben marad! De tíz nap sem telt bele s már Ulászló a pápa ösztönzésére újlag a Szentháromság, szent István és szent László nevére esküdött meg, hogy a törökökkel kötött szerződés érvénytelen, s hogy szeptember 1-én újra megkezdik Orsova ostromát. A példátlan hitszegés retentően boszulta meg magát. Várna az örökre intó tanulság, hogy az erkölcsi rend nem sérthető meg a nélkül, hogy a megtorlás szellemeit ki ne hívja.

Az érvelés, melylyel Cesarini pápai követ az esküszegést támogatta, az volt, hogy Magyarország nem köthet békét a törökkel a Vatikán és a keresztény hatalmak hozzájárulása nélkül. Hosszas és szenvedélyes vita után végre Hunyadi is rá hagyta vétetni magát.

Az új egyesült magyar-lengyel had 10 ezer emberrel indult a török ellen, s kétezer szekér követte nyomán. Nikápolyban Drákul oláh vajda csatlakozott még a sereghez ötezer emberrel, bár alig küzdhetett le a gyászos előzeteket, melyeket egy bolgár nő jóslatából merített s melyeket megerősíteni látszott egy megdöbbentő természeti tüntetés: t. i. közvetlen a szerződés megkötése után egész Magyarországot irtózatoss földrengés reszketette meg.

Az új keresztiesek végig vonultak Bulgária síkjain, élén Hunyadi háromezer magyar lovassal, utána Ulászló s végül a keresztiesek, kik mindegyikükben feldúltak és kifosztották a görög és bolgár templomokat. Épen Várnánál táborozott a lengyel-magyar sereg, mikor a rémisztő üjság jött, hogy Murád felkerekedett Ázsiából és 40 ezer emberrel már Európába tört be. Szemben az egri és váradi püspökök tanácsával, kik sürgették, hogy szekérsáncokkal vegyék körül a tábor, Hunyadi előnyösebbnek vélte nyílt harcmezőn ütközni meg. A magyarok a jobb szárnyat képezték Magyarország nagy fekete lobogója alatt, míg a lengyelek Szent László lobogóját emelték magasra. A királyt magát a Báthory István által hordozott Szent-György zászlója alatt ötven főmese vette körül.

Murád janicsárjaival a czentrumban foglalt helyet, előtte karókkal védett árok, melynek szélén kopjára tűzte a megszegett szerződés emelkedett magasra. Ugyanabban a perczben oly erős szélvihar kerekedett, hogy a magyar sereg zászlóit foszlányokká tépte a királyén ki-

vül. Babonás félelem vett erőt ennek láttára a magyarokon, s kinos sejtelmek közt várták a harcz megkezdésére adandó jelt.

1444. nov. 11-én, Szent Márton napján, a próféta futását követő 848-ik Redzseb hava 9-ik napján történt az emlékezetes csata, melynek emlékét örökre fogja hirdetni a magyar és lengyel történelem, mint elrettentő példát. A harczot az ijáások kezdték meg, kiknek nyilai alatt elsötétedett az ég, majd meztelen fegyverrel rohantak egymásra. Karadsa beglerbég megöletett s csapatai nemskára futva szóródtak szét. De Murád fohászt intézett az éghez, hogy engedje neki a győzelmet, s rendíthetetlen kitartott helyén. Am Ulászló is, Hunyadi tanácsa ellenére, mind közelebb férköztött lengyeleivel a vezér sátrához. Látva ezt Murád, rákiáltott janicsárjaira: »Szakítsátok el az átkozottat kisérőitől, s

hogy az egész sereg csupa ifjakkól áll, egyetlen öreget sem látni köztük?» Mire Azeb bej így felelt: »Ha csak egy öreg lett volna is köztük, nem kíséreltek volna meg ez örült vállalkozást.»

Kétszázötven, drágaságokkal megterhelt szekér lett a győző zsákmánya. Lengyelország pedig épen pótolhatlan kárt szenvedett, örökre elvesztvén a korona levéltárát, mely Ulászló kocsiján volt elhelyezve. Murád azonnal hírlí adta diadalát Egyiptom szultánjának, s hogy jobban megértse, milyen vasembereket győzött le, 25 óriás termetű huszárt és páncélost küldött, tétőtől talpig fegyverben, vállai felett megerősített szárnyakkal, kiknek csudájára Ázsia és Afrika minden részéből összesereglettek a népek. Azonkívül Murád a király fejét is mézben kikészítve elküldte a brussai kormányzóknak. Ez miután megmosatta a főt a Nilus vizében, lánsa tetejére szurva diadalal hordoztatta végig az utcákon, mint egykor a parthusok Crasusét. Így lett vége az alig 21 éves, szerény és komoly, népszerű és nagytehetségű királynak, kitől sokat várhattak volna népei, ha nem hallgatva a pápa tanácsára, adott szavát meg nem szegi. Várna gyásztere az isteni gondviselés intó ujjá, hogy a politika tényei is a közmorál és a történelem örök logikája megingathatlan törvényei alatt állanak, melyeknek megsértése önmagában találja kegyetlen bűnhődését.

A TRÓNÖRÖKÖS-PÁR UTAZÁSA BOSZNIÁBAN.

Eredeti tudósítás.

A trónörökös-pár utazása Boszniában valóságos diadalmenethez volt hasonló. Az okkupált tartományok lakossága valláskülönbőség nélkül, mesterkeletlen lelkesedéssel üdvözölte a »czár« fiát és ennek feleségét, ki szeretetreméltósággal csak úgy elbájolta a komoly mohamedánokat, mint a keresztényeket.

Főjelentősége ez utazásnak abban áll, hogy nyilvánosságra juttatta az okkupált tartományok lakosságának hódolatát a dynastia iránt. Nincsen kultur-állam, mely ily rövid idő alatt

ennyi sikert tudna fölmutatni egy teljesen más világnézetű okkupált területen. Sem az oroszok a Kaukaszban, sem a francziák Algirban, sem az angolok Cyprusbán és Egyiptomban nem tettek aránylag annyit a lakosságért, mint a bosnyák kormány rövid tíz év alatt a bosnyákokért.

Utakat, vasutakat építettek; javítottak a parasztoz és urak sorsán; emelték a kereskedelmi forgalmat, segítettek az iparosság állapotán, rendbeszedték az erdőket, virágzik a bányászat, a népnevelés fokozatosan fejlődik, helyreállott a közbiztonság. Zajtalanul, de erélyesen működik a közigazgatás. Nagy eredménynek kell tekintelnünk, hogy a lakosság túlnyomó részében megvan sorsával elégedve.

De tuloznók a képet, ha ezt a haladást olybá

tüntetnők fel, mintha ezzel Bosznia reformja már teljesen be volna fejezve s monarchiánk kulturmissziója immár minden téren egyenlően fogékony talajra talált volna. Annyit azonban a viszonyok minden ismerője, sőt a jelen állapot külső ellenségei is kénytelenek megengedni, hogy Bosznia és Herezegovina helyes, következetes és öntudatos irányban kormányoztatik.

Az érdem első sorban Bosznia miniszterét, Kállay Benjaminget illeti, azt az államférfiut, ki-ben alkotó erő és eszély egyaránt párosul. Azok közé tartozik, kik egy egész korszakra rányomják egyéniségök bélyegét. A mai korszak neve Boszniában a Kállay-korszak lesz, melyet a becsületes reform alapvető aerájának fognak majd nevezni. Hazánkban a múlt században Mercy tábornok teremtette meg az ú. n. Banatus kulturáját, Dél-Oroszországot Richelieu herczeg civilizálta; de oly maradandó emléket, mint Kállay a megszállott területen, egyik sem emelt magának. Mert nemcsak ő, de az egész általa megteremtett hivatalnoki kar lelkesednek hiva-

gyaránt felfogják az új rendszerből rájuk hármló előnyöket.

Ezt a benyomást keltette királyunk fogékony lelki fiában a boszniai utazás. A trónörökösnek alkalma nyílt a nép minden rétegét az utcán, templomaiban, iskoláiban, falun és városban, köz- és magánéletében megismerhetni s a mint a tartományok határán mondott felköszöntőjében nyilvánítá: rá nézve az utazás »tanulságos, érdekes és kellemes« volt.

Ő fensége a trónörökösnek nem kísérté végig férjét a hosszas és fárasztó úton, hanem Szerajevóból visszajövet Kelet-Bosznia fővárosába, D.-Tuzlába tett rövid kirándulást. Lehetetlen leírunk azt a fogadtatást, melyben a bájos és elragadó fejedelmi asszony mindenfelé részesült, a hol csak megfordult. Nemcsak a köteles loyaltás, de a szív önkénytelenül nyilatkozó szava szólalt meg e marcsona alakokból, midőn a megjelenésében oly egyszerű, de páratlanul szívélyes főherczegnőt megpillantották. Ezek az emberek, kik voltaképp alsóbb rangú lénynek tekintenek

felé szólt a zene, s a mint beesteledett, ezer meg ezer színes lámpa gyúlt ki s vagy ezer fátyalt vívó szép rendben vonult a trónörökösnek lakostálya elé. Lelkes »Zivila« kiáltással fogadták a fenséges asszonyt, midőn az ablakoknál megjelent. Közben a Tuzlát környező hegytetőkön ki-gyultak a tüzek, mintha lángkoszorú övezné a láthatárt. Egy óriás meteor sziporkázó lehullása is mintegy az ég részvétét jelezte az ünnep örö-mében. Még egy-két nemzeti ének következett, azután eloszlott a nép.

Másnap a trónörökösnek végig látogatta a mohamedán, a szerb és a katolikus egyházakat, melyek gazdagon fel voltak ékítve; mindegyik ki akart tenni magát.

Ezután következett a Tuzlától egy órányi tá-volságban lévő Simin-hani népiünnep, melyet a tuzlaiak rendeztek fenséges vendégek tisztele-tére. Ott volt az egész vidék; a mohamedán asszonyok is nagy számmal jelentek meg. Leg-előbb vagy négyszáz tánczos járta a sajátságos báju kolót, legelől a karsu dereku mohamedán

MOHAMEDÁN ZENEKAR.

MOHAMEDÁN CZIGÁNYNŐK KOLO-TÁNCZA.

A STEFÁNIA TRÓNÖRÖKÖS-FŐHERCZEGNÉ TISZTELETÉRE RENDEZETT DOLNA-TUZLAI NÉPÜNNEPRŐL.

— Boszniai pillanatnyi fénykép után.

ZVORNİK KERÜLETBELI BOSNYÁK ASSZONYOK BANDÉRIUMA.

A STEFÁNIA TRÓNÖRÖKÖS-FŐHERCZEGNÉ TISZTELETÉRE RENDEZETT DOLNA-TUZLAI NÉPÜNNEPRŐL.

— Boszniai pillanatnyi fénykép után.

tásukért. Nagy részök valóságos apostoli buzgalmat fejt ki s ez biztosítja a sikert e teljesen keleti világban. Bámulatatosan viselkedett tíz év óta a hadsereg is, melynek a lakosságban bizalmat sikerült kelteni s az azelőtt folyton forrongó vulkánikus területen a közbiztonság és állandóság érzetét helyreállítani.

Háladatlanúságot követnének azonban el, ha e két főtenyező mellett megfeledkeznénk az eddig nagyon kevés figyelemre méltított bosnyák népről magáról. Az összes u. n. déli szlávok közt a művelődésre és haladásra a legképesebbek közt mindenesetre első sorban áll a bosnyák. Nemzeti öntudattal bíró, eszes, rokonszenves nép, mely a keletiek sajátos gyors felfogásával mindent megért; olyan faj ez, mely a monarchiára nézve szellemi tökélet is képvisel. Számos nemzetet megölt már a civilizáció: a bosnyákok ki fogja csiszolni, mert az képes megérteni előnyeit. S a büszke, eredetökre még a spanyoloknál is gögösebb mohamedán bégek csak úgy, mint a verejtékes munkája után elégedő szegény jobbágy,

mindent, a mi asszony, lázas elragadtatással üdvözölték a jótékony tündért, mintha csak az ősergekben jöszerecsét hozó Vila szállt volna le hozzájuk.

Dolnja-Tuzla (Alsó Tuzla), a régi magyar sói bányás központja, aránylag a legéletrevalóbb városa Boszniának. Élénk kereskedelme van, értelmes népe igyekvő s a városnak minden feltétele megvan arra, hogy a délkeleti Balkánon hatalmas gyárvárossá fejlődjék. E mellett a nép híven ragaszkodik régi szokásaihoz s bizonyos lovagias vonás jellemzi.

A fenséges asszony jun. 16-án gyönyörű időben d. u. 4 órakor érkezett Tuzlába. Kíséretében voltak Sylva-Tarouca grófné főudvarmesternő, gr. Bombelles főudvarmester, b. Kutschera polgári adlatus és Vukovics, a kerületi főnök. A hangulatot jellemzi, hogy mindenki örömeinek adott kifejezést, az utcákon hullámozt a város s a környék lakossága. Nyalka mohamedán ifjak, daloló parasztozok vetelekdedek az esti fátylasmenetben való részvétel dícsőségéért. Minden-

czigánynök, kik, mint mindenütt, itt is nagy szerepet játszanak az ének és zene terén. Bemutatót képünk pillanatnyi felvétel alapján készült. A kolóhoz számos zenekar húzta a melabús nótát, köztük rendkívül érdekelte a fenséges vendéget a mohamedánok kara (l. képünket). Reggelkorba illő látvány volt, mikor vagy kétszáz zborniki bosnyák asszony lóháton egy csomóban gyors ütemben vonult a trónörökösnek elé. Az a rendíthetetlen komolyság s a mellett a fesztelen modor, mely a bosnyákok jellemzi, rögtön megszeretteti az emberrel őket.

Táncz után löverseny következett, mely rögtől fogva divatban van a tuzlaiaknál. Husz ló közül a brekai Hadzi Mehmed Agić lova lett az első. 13—14 éves fiuk pótolják itt a jockeykat s azt hisszük, hogy az epsomi Derbynél sem lehet feszültebb az érdeklődés, mint a lökedelő tuzlaiaknál ilyen alkalmakkor. Elképzelhetni, mily lelkesedést keltett, mikor a trónörökösnek megdicsért a lovakat s megajándékozta a fiatal jockeykat. Azután nyergeletlen lovak futottak ma-

gokban, lovas nélkül. Érdekes látvány mikor 15—16 vágató ló egy irányban halad s egy sem tér le az utról. Volt versenyfutás s egyéb népmulatság is.

A nép az alatt folyvást a trónörökösné közelében tartózkodott s boldog volt, a ki egy pillantást vehetett rá, szinte fájdalmas szívvél látták eltávozni a fenséges asszonyt körülből. Szívből jött ugyanaz nap d. u. a husz ezrenyi tömeg «Isten veled» kiáltása, midőn a trónörökösné elhagyta a várost. «Szerencse és áldás kísérjen!» «Ílj sokáig s légy szerencsés!» kívánta mindenki, s ezer meg ezer szívből jövő áldás kísérte a fenséges asszonyt távoztában.

k+p.

GAMBETTA-EMLEKEK, SZOBORÁNAK LELEPLEZÉSE ALKALMÁBÓL.

Páris, 1888 július 13.

Elragadtatva azon szellemi áramlat által, mely ma Franciaországot a világ színpadáról oly gyorsan letünt néptribunnak, a nemzeti önvédelmi kormány fejének alakja felé sodorja, úgy szólván önkénytelenül fogok e sorok írásához, melyeket a magunkról beszélés gyűlöletes volta miatt leírni kellemetlen ugyan, de melyeket nyilvánossá nem tenni megkegyelenség volna, miután Gambettát csak előnyös világításban mutathatják be a közönségnek. Ily világításban mutatni be őt, reám nézve még hálából eredő kötelesség is, mint ez az alábbiakból meggyőzőleg ki fog tűnni.

Legelső találkozásunk nem válhatott valóssá. Lemoyne André barátom, a kedves költő, kinek költeményeit a magyar olvasó is élvezheti Szász Károly mesteri fordításában, 1869 elején egyszer meghitt ebédre Laveur koszt-adónőhöz, hogy megismertesse velem az akkori quartier latin-beli (deák negyedi) nevezetességeket. A nevezett vállalkozónő a Poitevin-utca — vagy inkább sikátor, — egyik ódon házának első emeletét rendezte be kávéháznak s étteremnek. Ezek a helyiségek azonban szerencsémre, miután benők a füstöt késsel lehetett volna vágni, csak a «csöcselének» szolgálták; a nagy embereket rejtő szentély maga a tágas konyha volt, melynek a tűzhelyvel áttellenben levő fala hosszában terült el a választottak X lábakon nyugvó «asztala». Fejénél a festő Courbet, a nagy communard, a Vendôme-szobor későbbi lerontója trónolt Vermersch, a Commune egy másik jövődöbéli tagja, és Verlaine költők társaságában. Ott volt Gambetta helye is, de ő az este nem jelent meg, s bár távollétét konstatáltuk, nagy veszteségnek még sem tartottam, mert akkor még csak a Baudin-ügyben tartott bátor védbeszéd miatt vonta magára a közfigyelmet. Környezetéről ítélve azonban jó véleményemmel nem lehettem felőle, miután az egyszerű, de izletes ebédet, melynek ára, ha jól tudom, 1 frank 50 centime volt (70 krajczár), — a legbádatartóbb társalgás mérgezte meg. Az «ornani mázoló», mint Courbet magát nevezte, letette emberül Rafalt s minden előtt élő nagy mester műveit; Vermersch a császárságot gyalázza, a többiek pedig türethetetlen civakodással fajuló vitaközlésekbe elegyedtek, melyeket Lemoyne-nal együtt mihamarabb meguntunk s odahagytunk. Laveur anyához én azután többé sohasem tértem vissza.

Könnyen felfogható, hogy ily körülmények között a pár hóval később párisi képviselőnek megválasztott Gambettát nem vehettem komoly számba még akkor sem, midőn 1870-ben a plebiscitum ellen igen velősen beszélt, midőn szeptember 4-ikén az ideiglenes önvédelmi kormány tagjának neveződött ki, midőn légújón elhagyta a körülzárt Páris, hadseregeket rögtönzött, diktátoroskodott. Társadalmi összeköttetésem

utján e kedvezőtlen benyomást nem hogy enyhítette volna valami, de sőt növelte az ott általános uralkodó hangulat. Oly okoknál fogva, melyeket hosszas dolog lenne elmondani, a bonapartisták között életem, kinek épen a cahors-i fiatal szónok volt legnagyobb ellenségük. Ennél fogva minden újabb diadala csak növelte iránta való ellenszenvemet, ugyanígy, hogy midőn 1879-ben Beust gróf osztrák-magyar nagykövét elismerőleg nyilatkozott előttem róla, nem állhattam meg, hogy a leghevesebb kifakadásokban ne törjek ki ellene.

«Ha ismerné, másként beszélne róla», mondá mosolyogva az öreg diplomata.

«Megvallom, kegyelmes úr, hogy nem óhajtom e szerencsét.»

«Én pedig összehozom vele.»

És csakugyan így is lett. A téli évad folytán a nagykövet egy diszbed alkalomával, melyre a francia kormányfőriak voltak meghíva, engem is magához kért. Természetesen bonapartista ismerőseim jól hangoltak fel a találkához. Elmondták, hogy Gambetta ilyen meg amolyan neveletlen, bárdolatlan ember; nem tudja magát illendően viselni a nagy világban. E rosszakaró megjegyzések oly kellemetlenül hatottak rám, hogy az estélyen minden alkalmat kikerültem az «elnök úrnak» való (mert Gambetta akkor képviselőházi elnök volt) bemutatásra. Ugy találtam, hogy igen hangosan beszél; hevesen gesztikulált; egy nem előkelő társaságba illő kifejezést is használt. (Freyinet úr leányáról beszélve így fejezte ki magát: *sa demoiselle*; ezt pedig csak a közép mondja. A társaságban így mondják: *sa fille* — leánya, — vagy *Mademoiselle X*, — X kisasszony.)

Egy kis epizód azonban mégis megnyerte tet-szésemet.

Midőn ugyanis a német nagykövet, *Hohenlohe* herceg, a későbbi elzász-lotharingiai helytartó társaságában a dohányzó-terembe akart menni, az ajtónál Gambetta szívélyesen megfogta s őt előre tolvá, így szólott:

«Menjen elől hercegem!»

«Elnök úr! az etiquette ezt tiltja» — felelte a sima államférfi. Ugyanis *Gambetta* mint képviselőházi elnök, a köztársaság és a szenátus elnökével együtt, fejedelmi rangra tarthatott igényt és így a nagykövetek előtt járhatott.

«Bánom is én az etiquette-et. Csak tessék előre menni», mondá ekkor Laveur anyó volt kliense hangosan nevetve.

«Ha így veszi a dolgot az elnök úr, úgy engedelmeskedem» s ezzel a herceg udvariasan meghajta magát belépett az ajtón.

Egy év múlt el ez után az estély után. Gróf Beust azon kezdett töprekedni, mint adassa elő «Mátyás király» operáját. Végre is abban állapodott meg, hogy ez nem lesz lehetséges *Gambetta* segélye nélkül. Így hát minden áron meg kellett, hogy ismerkedjem vele. 1881-ben tehát egy újabb hivatalos ebédre én is meghívót kaptam, s a jó öreg úr már előre megmondta a mindenható elnöknek, hogy ebéd után neki engem be fog mutatni, mint jövődöbét pártfogóját.

Gambetta ekkor 42 éves volt csak, de úgy nézett ki, mint egy 50—55 éves ember. Ebéd alatt Beust gróffal szemben ült; nem sokat evett, de sokat beszélgetett szomszédjaival: *Hohenlohe* hercegnével s egy más diplomata nevével. Ha nem beszélt, izgatottan pödrötte bajuszát.

Ebéd után az első emeleti kisebb szalonba gyűltünk, hol a háziúr kértére én játszani kezdtem egyes részleteket szóban levő operából. *Ferry* úr s a többi ministerek is ott voltak, de *Gambetta* künn szivarozott s én már azt hittem, hogy ismét vízzé válik összejövetelünk, midőn egyszer csak bejött egy darab végén, s egy könnyű székét véve kezébe, hozzám ül a zongora mellé.

«Bocsásson meg, hogy nem voltam itt, de a dohányzóból hallottam mindent», így szólt a székhöz oldalt támaszkodva s maga alá húzván bal lábát. «A zene nekem tetszik és az operát elő kell adni.»

Megköszönvén jóságát, rögtön felhoztam, hogy egy közös barátunk van, ki őt véghetetlen szereti: a fentebb említett *Lemoyne*, a költő.

«A jó André!» felelte rá. «Mily jó fiu, épen a napokban küldte meg nekem legutóbbi költeményeit. Nagy örömmel olvastam el azokat.»

Azon hiedelemben, hogy ezt csak idomosságból mondta, néhány költemény címét idéztem, «Azok is szépek. De nekem leginkább «Beethoven és Rembrandt» című költeménye tetszik. (Nota bene: Beethoven-t *Bühorn* nak ejtette ki).

Erre bókot mondtam neki, hogy elfoglaltsága daczára, időt vesz magának költemények olvasásához is.

«Igen. A reggeli órákat olvasásra tartom fenn. A villás reggeli után azután a politikáé vagyok.»

Itt szükségesnek tartottam indirekte tudtára adni, hogy bonapartista voltam, mit valami jó akaróm úgy is besüggött volna neki, s mi rossz vért csinálhatott volna nála, ha mástól hallja. Azt mondtam tehát, hogy a költemények olvasása meg is látszik szónoklatain, melyek költői színekben gazdagok, holott *Rouher* úr, ki pedig nagy szónok, mindig szárazon beszél. A bonapartisták vezérének tett e hódolat kissé zavarba hozta, de így szólt kis hallgatás után.

«Igaza van. *Rouher* úr igen jól beszél, de látok szűk és adatai között úgy el van temetkezve, mint a kazamátában a fogoly.» Azután vissza akarván adni a kölcsönt, így folytatta:

«Én bizony sokat olvasok. Most többek közt *Kossuth* emlékiratait olvasom, melyek igen érdekesek; különösen az előző. Olvasta-e?» kérdé kissé gúnyosan. Oly kérdés, mely az osztrák-magyar nagykövetség terneiben elég csiklandós volt.

Én igenlőleg feelve, más tárgyra vittem a beszédet, hangsúlyozván, hogy tudom, miszerint szereti hazánkat.

«Igen, szeretem a magyarokat, és hazájok nagyon szép. Meg azután nagy politikai tehetségeik is vannak Önöknek. Ugyan kérem, minek tulajdonítja Ön azt a hatást, melyet most *Tisza* úr gyakorol az országra? Ő nagy politikus, igaz, de nem bir azokkal a csillogó tulajdonokkal, melyek egy heves vért népet leginkább képesek elbűvölni.»

Erre megjegyeztem, hogy miniszterelnökünk oly fáradhatatlan tevékenységet fejt ki, melyet nála maga az ellenzék is megcsodál. Az ily nagy tevékenység pedig nálunk, keletielnél, ritkaság: az pedig kétségsbevonhatatlan, hogy minden nép a nála ritkán előforduló tulajdonokat becsüli legjobban.

«Helyes: minden nép a nála ritkán előforduló tulajdonokat becsüli legjobban», mondta erre utánam Gambetta, lassan, mintha emlékébe akarta volna vésni a mondatot. «És hogy beszél *Tisza* ur? vannak találó feleletei?»

Akkoriban folyt le *Jókai*, gróf *Apponyi* Albert és *Tisza* között egy szóváltás, melyben a miniszterelnök oly elmésen hivatkozott Dávid és Góliáth harcára. Ez inecenidit elmondtam példaképen s ez tetszett is Gambettának, ki úgy *Jókai*, mint gróf *Apponyi* nevét jól ismerte.

E közben *Beust* gróf felénk közeledett Adolf fiával, hogy ezt is bemutatassa vendégének.

«Fiam diplomata, bár azt tartom, hogy a diplomaciának 15—20 év múlva nem lesz többé értelme», — mondá az öreg gróf. — «Ma már az újságok mindent tudnak.»

«Igen, de rosszul,» felelte rá *Gambetta*. «Most azt mondják, hogy jövő hóban Bécsbe akarok menni; pedig ez az eszme soha sem for-

dult meg az agyamban. Eleget utaztam én már.» Én erre azt a kérdést intéztem hozzá, hogy csakugyan oly rendkívül meglepte-e őt a Szent-Bernard hegyi alagut, mint azt a lapok állították?

«Valóban el voltam kábultva ez óriási mű előtt. A gépek korát éljük, s én nem tartom lehetetlennek, hogy egykor az országok védelmét is gépek fogják teljesíteni, melyeket egy központi állomásról fognak mozgásba hozni villamos áramlatok segélyével a jövő hadvezérei.»

Hogy ily társalgás közben, melybe később Gróf *Zichy* Tivadar, akkor követségi titkár, most követségi tanácsos is bele vegyült, az idő rendkívül gyorsan elrepült, az senkit sem fog meglepni.

«Már 11 óra!» kiáltott fel *Gambetta*. «Igy elfeledni magát az embernek csak Beust grófnál lehet.» Erre csattanó kalapját hóna alá szorítva gyorsan búcsút vett, mindnyájunknak kezét nyújtva, s mindnyájunknak névleg üdvözölve.

Megvallom, hogy én alig bírtam azon este behunyni a szememet, annyira felizgatott e feledhetetlen párbeszéd, nemcsak azért, mert művem előadásá annak következtében biztosítva lett, de mert egészen el voltam bűvölve *Gambetta* nyájassága által. Hangja csengő és zengzetes volt és tekintete a legbarátságosabb. Bal szemét, melyet tudvalevőleg egy ívegűből készült szem pótolt, beszéd közben balkezevel néha meg-meg simította. Külseje ekkor már szaloniasabb is volt, de nem volt sem kihívó, sem szerénytelen.

A nagykövet természetesen igen meg volt elégedve az eredményével. Engedelmeivel pár nap múlva gratuláló névjegyet küldtem Gambettának egy újabb szónoki sikere alkalmából. Két hét múlva azután ő is megküldte nekem a magáét. Mikor meg a következő télen miniszter lett, egy levelet íratott érdekemben államtitkára, a híres J. J. *Weiss* által a szépművészetek miniszteréhez, Proust urhoz. De meg sem köszönhettem szívességét, mert pár nap alatt megbukott. 1882-ik év márciusában még láttam őt egyszer a Champs-Élysées-n. Köszöntésemet szívélyesen fogadta, de szóba nem állhattam vele, mert egy ural sétált. Alig hagytam el őt, zápor kerekedett. Ekkor visszafordultam s megkérdeztem: nincs-e szüksége kocsira?

«Lássá, már jön a kocsim. Köszönöm szívességét.» S ezzel többször visszafordulva köszönt. Két hó alig telt el s már is azt hallottam Thabard szobrász barátomtól, ki őt a szépművészeti kiállításán kalauzolta, s a ki többek között a Margit-hídi szobrok alkotója is, hogy *Gambetta* igen rossz színben van; decemberben pedig mindenki tudta, hogy menthetetlenül el van vesztve. Lemoyne barátommal hamar elköltűnk névjegyeinket Ville-d'Avray-ba, hova még idejére meg is érkeztek: még felolvasták előtte.

Nem tudom, emlékezett-e a magyar zenészre a halál küszöbén? Végso gondolatához nálam kétségtelenül igen sok embernek volt több joga, mint ma is van diesóitítéséhez. E sorok tehát inkább csak őszinte hálám kifejezése gyanánt tekintendők egy oly ritka államférfi iránt, a ki a mit ígért, meg is tartotta.

BERTHA SÁNDOR.

ADATOK AZ 1849-IKI OROSZ BEAVATKOZÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Frolor orosz katonai író művéből.

IV.

Most, midőn a tetteges részt vett szemtanuk sora végképen meg el nem pusztult, kétszeres érdekel bir azon kérdések megfijése, melyek annak idején az egész világ figyelmét magukra vontak.

A Kreml levéltárai mindenki előtt zárvák, s alig hiszszük, hogy a mostani módszer bármily

tudományos érdekel bíró tárgy kedvéért is az ott évszázadok óta porladozó okmányok végig vizsgálását megengedné.

Az 1856-iki párisi békekalkudozások nyomán az angol kabinet képviselői szemrehányásképen említették, hogy Oroszország minden alkalommal a pánszláv eszme előmozdítására fegyverben áll, sőt még akkor is, midőn tulajdon vitális érdekei ezt szükségessé nem teszik. Mi köze volt — mondá a nemes lord — Oroszországnak 1849-ben az Ausztria és Magyarország közt fennforgó elvi vitához, miért avatkozott túlerejének egész súlyával a harcba, mely kezdettől fogva a magyarok részére kedvezőtlen arányokkal bírt? Mi köze volt Ausztria megaláztatásához? De akkor, épúgy, mint 1854-ben, csakis azért gyűjtotta meg a világháború fátyláját, hogy a kelet nepeit rabigába szoríthassa, stb.

A czár képviselői nagyon könnyen visszautasíthatták volna magában véve súlyos vádat, hamindenekelőtt a bécsi, varsói és pozsonyi alkudozásokról felvett jegyzőkönyveket terjesztik elő, melyekből kitűnik, hogy az 1849-iki fegyveres beavatkozás eszméjét legelőször nem Szt-Pétervárott vagy Moszkvában, hanem csakis Bécsben vetették föl, midőn a fegyveres lázadás elnyomására tett sokféle kísérletekkel az osztrák tábornokok kudarcot vallottak, és csupán idő kérdéseinek kellett tekinteni a magyarhadaknak Bécsbe való diadalmas bevonulását. Miklós czár sohasem tagadta meg a pánszláv eszme felségét, s egész életében annak valóításán fáradozott, de az akkori körülmények közt elhamarkodott beleegyezése a fegyveres beavatkozásba sokat ártott az ügynek, Ausztria bukása után Magyarország szövetségünkre szorult volna, míg most soha többé barátságára számíthatunk nem szabad. A beavatkozást rövidlító udvari körünk ép úgy tekintettek, mintha Bécsből néhány száz millió rubelt kértek volna kölcsön a Kreml kincstárából, de eszük ágában sem volt a politikai oldalát figyelembe venni. «A cheval Messieurs!» kiáltá Miklós czár, az 1848-iki francia forradalom híreinek hallatára. Igen is, lóra kellett volna ülnünk, de egészen másféle irányban.

Párisban tehát, a miként mondaná, embereink egyszerűen tudomásul vették az angol szemrehányásokat, habár jól tudták, hogy ezek az egyszer egészen alaptalanok, s osztrák részről senki sem szólalt fel az igazság érdekében. Rajtuk száradt a békefontok híre s ha a sors úgy akarta volna, hogy III. Napoleon császár megkezdte pályáját még vagy harmincz évig folytassa, az 1856-iki szerződés utóbjaít soha ki nem heverjük. Határozottan kimondhatjuk tehát, hogy minden ellenkező állítások daczára, az 1849-iki fegyveres beavatkozás kizárólag csakis Ausztria sürgető rimázkodásai nyomán jött létre. Miklós czár, kinek a barátság magasztos eszméjéről egészen más fogalmai voltak, magától érthetőknek találta, hogy a szomszéd állam fejedelme szorultságában hosszú forduló segítségért, nem pedig távolabb eső uralkodókhoz, kik annak idején szintén hasonló bajban sínlődtek. Poroszország akkoriban nem lett volna képes 200 ezer katonát Ausztria részére mozgósítani, másfelé pedig a a bécsi udvar nem igen fordulhatott.

Igaz továbbá, hogy a czár semmit sem kötött ki magának viszonyszolgálat fejében, sőt túlságos érzékenysége annyira ment, hogy a milliókra rugó kiadások megtérítéséről még hallani sem akart. «J'ai agi envers l'Autriche comme ami et bon voisin» — mondá az Istenben boldogult czár az olmtüzi szomorú napok után az osztrák nagykövetnek. Ez nem akart szemrehányás lenni, hanem találóan jellemzi a nagylelkű fejedelem gondolkodásmódját; midőn pedig II. Sándor czár 1866-ban kénye-kedvese szerint visszaadhatta volna az 1854-iki kölcsönt, szeme előtt tartotta boldogult atyja nagylelkűségét, ki Ausztria háládlanságát komolyan soha fel nem vette, hanem szigorúan meghagyta utódjának, hogy ezentul csakis tulajdon érdekeit tartsa szem előtt, de bosszút senki se álljon.

A mennyire emlékszem s egykorú bajtársaimtól hallottam, a beavatkozást leginkább magassabb katonai körökben elleneztek, mert kevés kivétellel mindenki tudta s érezte, hogy legjobb esetben csakis nagyon olesó babérokra tehetünk szert, melyeket fölünk senki sem fog irigyelni. De azt sem tartották lehetetlennek, hogy az 1834-iki lengyel forradalom példájára a hadi szerencse néhány esetben ellenünk fordulhat, a mi aztán az egész hadsereg szellemére kiszámíthatatlan káros hatást gyakorolna. A czár elnök-

lete alatt tartott haditanács üléseiben Sass, nemkülönben Rüdiger tábornokok határozottan elleneztek a fegyveres beavatkozást oly alakban, a milyenben azt osztrák részről követelték. Ugyanis eleinte a bécsi kormány egyetlenegy hadtest bevonulását kívánta, és pedig Erdélybe. Utóbb, midőn ezen optimistikus felfogásból eredő terv hasztalannak mutatkozott, 30,000 ember felállítását tartották szükségesnek, és pedig Morvaország déli részeiben, de már a harmadik verzió szerint 100,000 embert kívántak és pedig *azonnal*. Ily eltérő javaslatok világosan oda mutatnak, hogy a bécsi kormány nincsen önmagával tisztában a fegyveres segély minőségéről, vagy pedig a sok tapogatózás által azt akarja elérni, hogy részünkről történjen meg és pedig tulajdon belátásunk szerint a számszerinti megállapodás, minek Ausztriára nézve az lett volna előnyös következtése, hogy azon esetre, ha czélt nem érünk, őket a felelősség ne illethesse. Sass és Rüdiger határozott adatokat követeltek az osztrák hadak állapotáról, nemkülönben a lázadók hadi erejéről, mert az eddigelé felmerült tudósításokból azt kellett következtetni, hogy szántsztándékos elferdítésekkel van dolgunk. 1849 január 21-én Miklós czár Berg gróftól oly utasítással küldte Bécsbe, hogy magát tájékozza, leginkább az iránt kérjen felvilágosítást, mikorára leendő szükség a fegyveres segélyre. Berg gróf Krakóban Kolowrat gróf osztrák tábornokkal találkozott, ki külön küldetésben utazott Szt-Pétervárra. Szerinte kétségtelen volt, hogy a lázadás néhány nap alatt el fog nyomatni, mert Windischgrätz herceg egész seregével nyomában van a futó lázadó csapatoknak, melyeknek észak felől Vogel és Schlick tábornokok utját vágják. Pestről részint Debreckenbe, részint pedig Felső-Magyarországba menekültek a lázadók s így rendes hadjáratról többé szó nem lehet. Nézete szerint legjobb lenne, ha Berg gróf vele együtt Szt. Pétervárra visszautaznék, hol tudósításai minden további intézkedést fölsőlegessé fognak tenni.

Minden más körülmények közt, Berg tábornok hajlandó lett volna a tanács követésére, de egyrészlől ismerte a czár természetét, ki önálló elhatározást nem igen tűrt ott, hol parancsának teljesítése forgott szóban, másrészlől a nagyon is eltérő osztrák tudósítások, javaslatok és kívánságok megingatták a vitéz tábornok bizalmát, ki végre arra határozta el magát, hogy a czár parancsát minden körülmények közt végre fogja hajtani, s így Kolowrat gróftól elbucsuva, Bécs felé vette útját.

Még az nap két alantas osztrák tiszttel találkozott, kik őt nem ismervé, széles jó kedvükben kibőfentették, hogy Windischgrätz herceg úgy járt a lázadókkal, mint az egyszeri vadász, ki mindig csak a szarvas agancsát láthatta, a nélkül, hogy lövéshez juthatott volna, vagyis más szavakkal, a Pest körül tervezett végleges szétugratás absolute nem sikerült, s a magyar hadak a legjobb rendben odább vonultak. Bécsben a tábornok már ennél sokkal határozottabb felvilágosításokat kapott, sőt minden további kérdészközök nélkül annak jutott tudomására, hogy Windischgrätz herceg terve tökéletesen meghiúsult, sőt az előzmények után ítélve, majdnem biztosra vehető, miszerint ma-holnap az üldözők szerepet fognak cserélni. Hivatalos közleményekről eleinte nem volt szó, és pedig azon különös melegség alapján, hogy a herceg-tábornagy futárjai a rossz időjárás miatt még nem érkeztek meg, midőn pedig ilyesmit hatod napon Berg tábornok megérkezése után még sem lehetett ismételni, azzal bocsátott el a czár küldötte, hogy a legközelebbi diadalmas akciót befejezése után az erről szóló hivatalos jelentés azonnali Szent-Pétervárra is elmegy. Az általános helyzet szignaturája azt a benyomást tette Berg grófra, mintha bizonyos bécsi körök az intervenció eszméjét határozottan visszautasítanak, míg más részről annak szükséges volta többé-kevésbé burkolt szavakkal értékre adatott.

Ezentúl, vagyis 1849 február közepétől számítva, mindinkább előtérbe nyomult a minden úton-módon takargatott szorultság, sőt az elvtelve észlelt ellenszenv az orosz beavatkozás iránt Bécsben végképen elmúlt. Most csak az időpont-ról, a segély minőségéről s leginkább arról volt szó, miképen lehetnések a többi európai kabinetek ellenszenvé, mely leginkább Londonban határozott ellenségeskedéssé készült fajulni. De épen ez utóbbi körülménynek köszönhetette az osztrák kormány segélyünket, mert Miklós czár,

kinek természete ellentmondást nem tűrt, oda utasította Budberg bárót, miszerint a st. james-i kabinét fondorkodásait határozottan utasítsa vissza, és jelentse ki, hogy a fegyveres beavatkozást Oroszország tulajdon érdekében mindenestre meg akkor is végre fogja hajtani, ha a többi hatalmasságok ellene fölkelnek.

Meglehet, hogy az akkori angol kormány többi tagjai nem érdeklődtek Magyarország sorsa iránt, de sokkal valószínűbb, hogy az intervenczióból az orosz-osztrák szövetség felbomlását látták fejlődni, mely feltétel csakugyan valónak is bizonyult. Az angol ellenkezés egyszerre megszűnt, mire aztán az a nélkül is közömbös francia kormány egy szóval sem szaporította addig felhozott érveit a beavatkozás ellen.

Minden más országban az így feltűnő módon felbomlott ellenkezés legalább is jogosult gyanút ébresztett volna, de a szt-pétervári udvaroncok serege az orosz hatalom előtti meghunyászkodást látott benne, és nem győzte eléggé a császár bölcsességét dicsérni, melyvel a lázadás és forradalom elterjedését megüszorította. Arra senki sem gondolt, vagy tán nem akart gondolni, hogy a fegyveres beavatkozás egész Európát nyakunkra fogja zúdíttani. Egyes nyilatkozatok, melyek a fontos lépés megfontolását javasolták, még inkább felfelgőztek a császár akaratát, elannyira, hogy a különben nagyon is tevékeny fejedelem, tulajdon országos gondjainak teljes mellözésével, kizárólag a magyar expedíció részletezésével foglalkozott.

E kedvező hangulatot Bécsben nagyon ügyesen felhasználták. Az eleinte 20—25 ezer emberre számított segély 180—200 ezerre rugott, s néhány hét leforgása alatt egy orosz hadosztály már Morvaország déli határán harcra készen várta az osztrák fővezér parancsát. Varsóban, hova a császár főhadiszállását áttette, nem arról volt többé a szó, ki vigye most már a hadjárat költségeit, melyek előreláthatólag sok millióra fognak rúgni, azt sem vették figyelembe, ki fogja élelmezni hadiinkat, ha egyszer a harctérre érkeztek, mindezen fontos és életbe vágó kérdések mellözésével Miklós császár lázas tevékenységgel összeállította katonai kíséretét és sokszor éjjel segédeit az al lárma fel, hogy az egyik vagy másik lovas ezred hadi létszámát tudni akarja.

A Kaukázusban működő ezredparancsnokok és egyéb megbízható törzstiszteknek lóhalálában a magyarok ellen induló hadsereghez kellett bevonulniok és nem egyszer történt, hogy valamely ezred egy hét leforgása alatt négy új parancsnokot kapott, míg a császár belátása szerint az igazi emberre akarták.

Paskievics herczeg, ki a Kaukázusban és Lengyelországban szerzett bábérjait feltette, hiába szabadott a nékie szánt vezérkari főnökség ellen, Miklós császár annyira el volt kapva a küszöbön lévő hadjárat esélyei által, hogy a varsói herceget meg sem hallgatta. Egyik futár a másikat kergette Bécs felé, ha pedig onnan sürgöny vagy futár érkezett, a császár még álmából is fel kellett kelteni, nehogy valami elmulasztassék. Igaz, hogy aránylag így rövid idő alatt Oroszország még soha se látott együtt oly szép és harcra képes hadsereget, de a következtetés azt mutatta, hogy sokkal jobb lett volna, ha e helyett az egész birodalom nyomorékjai jöttek volna Magyarországra!

Most azonban a sors úgy akarta, hogy még egyszer rámutasson a veszélyre, mely Oroszországot fenyegette.

Az osztrák kormány, illetőleg fővezénylet nem odázhatta el többé a tettesleges segítség igénybevételét, s mindjárt az első fellépés alkalmával az orosz csapatoknak kellett a már tönkre menő félben levő szövetségeseiket a hinárból kihuzni.

Ugyanezen legelső szereplés alkalmával kitűnt, hogy a német fővezér egy cseppet sem bánja, ha holmi ügyetlen intézkedések nyomán, minden kigondolható cél elérése nélkül, néhány ezer orosz katona elvész. Mert midőn a szegény Paniutine-hadosztály együttes működése is csak nagy nehezen volt képes a fölénnyel kapott lázadókat vissza-

nyomni, ugyanakkor Haynau báró e célra a hadosztály felet elégségesnek tartotta, minék aztán Paniutine erővel fellépése nélkül, ki tüstént egész hadosztályát rendelte előre, az lett volna a vége, hogy az osztrák szejel vert csapatok után a mieinkre kerül a sor. — Schlick osztrák tábornok elismeréssel fogadta Paniutine segítségét, de a német fővezér nem tartotta érdemesnek, hogy e részben nyilatkozott volna.

Tehát mielőtt a legelső orosz katona a csatára lépett volna, Pozsonyban Berg tábornok s vezérkari főnök jelenlétében haditanács tartott oly célból, hogy ezen alkalommal a végleges megbeszélések megtörténjenek.

Mindenekelőtt felolvastatták a német csapatok hadrendje (Ordre de bataille), továbbá azon hivatalos jelentések, melyek e részben a lázadók csapatairól az osztrák fővezényletre érkeztek. Ezen okmányok szerint a magyarok legfeljebb 10—12 ezer harcra képes emberrel rendelkeztek Magyarországon, míg Erdélyben 3—4 ezer ember bujdosott apró csoportokban. A hatvani, isaszeghi, váci és nagysarlói ütközetek hadászati tekintetben mindig a németek előnyére végződtek, és a határ felé való visszavonulás csak azért lőn elrendelve, hogy az Olaszországból érkező

Koller Károly tanár szíjfényképe után.
POPOV ÖRNAGY.

csapatokkal való együttes előrenyomulás annál könnyebben eszközölhető lehet.

Ezen valótlán állítások ellenében, Berg tábornok felolvasta Petruszewski és Obelevez vezérkari ezredesek jelentéseit a harcterről, melyek homlokegyenest ellenkeztek a most előadott hivatalos közleményekkel, s midőn erre a német főtisztok hangos habotára fakadtak, Berg gróf első felindulásában nyíltan kimondta, hogy így körülmények közt, midőn a szántsándékos rossz akarat felől kétség többé nem lehet, ő részéről egyetlen egy orosz gránátost sem küldene át a határon, és pedig annál kevésbé, minthogy a folytonosan győzelmeskedő német csapatok ilyen formán segélyre csakugyan nem szorulan. Kétséget nem szenved, hogy Berg tábornok a pozsonyi haditanács lefolyásáról a császárnak jelentést tett, de a miként már említettük, ez a császár ingerlény természetére bizonyára éppen az ellenkező hatást gyakorolhatta.

Ugyanezen időben mutatkoztak a porosz két-színűség első jelei, melyek aztán utóbb 1854-ben oly találó kifejezést nyertek. Dacára a porosz tartományokban előfordult kormányellenes tüntetéseknek, a berlini kabinet kaján szemekkel nézte az orosz-osztrák szövetség keletkezését és mintegy biztatásul netáni félreértések ellen,

40,000 embert ajánlott fel Ausztriának a magyar forradalom elnyomására, mely haderő tényleg Szilézia határszélein fel is állítottatott.

EGYVELEG.

* A leggyorsabb vasuti menet mindaddig a bristol-exeteri vasuton történt oly géppel, melynek hajtókerekei egész szokatlanul 27 méternyi voltak. A vonat gyorsasága egy óra alatt 128 kilométert tett. A rendes menetek közt a leggyorsabb az angol északi vasúté, de ez is csak kivételesen tesz meg 96 kilométernyi utat egy óra alatt.

* A lóvasutakra levélsekényeket alkalmaznak Baltimore városban, hogy a postai közlekedést ily módon is gyorsabbá tegyék.

* Svájc hírlapjainak száma 812, mely összegből 36 hivatalos jellegű. A magán lapok közül 491 német, 229 francia, 17 olasz, és 10 más (angol, lengyel, orosz) nyelven jelenik meg. Nem kevesebb mint 24 több nyelvű lap van, közöttük olyan is, mely 4 nyelven jelenik meg.

* A kínai nők jogviszonyaiban korszakalkotó volt most Tseng marquis leányának férjhezmenetele. A marquis, ki tudvalevőleg angol és francia nagykövet volt, ünnepiesen kikérte leánya beleegyezését az esküvőhöz, a mi eddig Kínában szokatlan volt. A menyasszony számos értékes európai ajándékot is kapott, melyeket a szó szoros értelmében körmenetben mutattak be Peking lakóinak. A körmenet élén a vőlegény fiére ment kíséretével, azután a rendőrség és zenekar, majd az ajándékok következték 120 asztalon, azután az üdvözlő névjegyek gyűjtőmánya. A Pekingben tartózkodó nevesebb külföldiek mind hivatalosak voltak.

* A legrégibb német név, melynek nyomát már az 5-ik században megtaláljuk, Sigmund (Siege munt); a merovingek korából való: Adolf, Otthar, Berthold, Theodor, Konrad és az első női név Berta. A keresztény szentek nevei, köztük János, Péter, Pál, József, Mária csak a 12-ik század óta terjedtek el s oly kegyes hangzásu neveket, minő Fűrtégott, Gottlieb, Gottlob stb csak a mult században a hermuthiak kezdtek meghonosítani. A családneveket már a XI-ik században megtaláljuk szórványosan, de általánossá és állandóvá csak a XV-ik század végén lettek, a zsidóknál csak a mult században.

* Olaszországot csatornával akarják keresztülvágni, hogy az adriai és földközi tenger között közelebbi összeköttetés létesüljön. A tervezett csatorna Janóból, az Adria mellől indulna ki.

* Az első műkiállítás Londonban a híres angol festő, Reynolds József rendezte mintegy száz évvel ezelőtt. Mily nehézségekkel kellett a híres festőnek küzdenie, mutatja, hogy Johnson Samuel, a híres író is így nyilatkozott a kiállításról: „Nem vagyunk-e mi nyomorult lények, hogy már ily hasontalanságokhoz kell folyamodnunk, hogy az unalmas időt eltöltsük?”

* A fehér haj divatba jött egyes előkelő amerikai hölgyeknél s állítólag sokan használnak oly kenőcsöket, melyek két-három ízben alkalmazva a legsötétebb haját is hófehérre teszik. Kiszámitották ugyan, hogy e kenőcsök az egészségre nézve veszedelmesek, de a divathölgyek nem törődnek vele, mert úgy tartják, hogy az ősz haj és fiatal arc ellentéte nagyon elbájoló.

* A fényűzés túlzásai ellen. Egy texasi előkelő nő nagy számu társaságot hívott meg ebédre s ki-híresztelte, hogy ez az ebéd fényesebb lesz, mint minden más, a mit eddig városukban láthattak. Az egyszerű abroszszal terített asztalon azonban csak fatányérok voltak kínai primitív rajzokkal, fapoharak, réz-késtartók s más egyszerű szerek. Maga az ebéd azonban felséges volt, mert az eszes nő fényűző társnőinek éppen azt akarta tudni adni, hogy nem a drága edények, a sok virág és selyem, hanem a jó eledel az ebéd lényege. Azt mondják, hogy azóta nem is úznak abban a texasi városban oly nagy fényűzés.

* Lotus-evők, minőkről már Homer megemlékezik, rendkívül nagy számmal vannak Indiában, különösen Kasmirban, hol a lotus-virág a legkisebb mocsaras vidéken is nagy számmal fordul elő. Az indusok kedves eledelét tevő lotus-mag aránylag kicsiny, borsó-, legfeljebb cseresznye-nagyságu, de a megfőzött szár s a gyökér is igen jó eledel, különösen a nagy forróságban. A zöld leveleket a szegény emberek tányér és tál helyett használják s az elefántok is nagyon szeretik; a himszálakból a pagodálámpák beleit készítik, mivel a növény tudvalevőleg szent.

HADSEREJÜNK ES A FEGYVERTEKNIKA MAI ÁLLÁSA.

(Magazin-fegyver. Kis kaliber. Maxim-mitrailleuse.)

A modern tüzfegyverek újabb fejlődése általában két különböző irányban történik. Egyik irány azt teszi feladatává, hogy a lehető legnagyobb mértékig fokozza a bizonyos idő alatt tethető lövések számát, a másik ezzel sem elégszik meg, hanem az adott időben teendő lövések legnagyobb száma mellett még a biztosabb célzást, illetőleg a fegyver fokozott találó képességét is el akarja érni. Ennek a két törekvésnek a kifejezője a magazin-fegyver az eddigi kaliber megtartásával, és a kisebbített kaliberű magazin-fegyver. Mindkét újításnál a végzés a harc eldöntésének siettetése, de egyszersmind mindkettő évezázadokon át tartó kísérletezés eredménye. Különösen a töltés gyorsaságát elősegítő töltény-magazin alkalmazása számos régi fegyveren észlelhető Európa majd minden muzeumban.

Hadi célokra használható magazin-fegyvert azonban az északamerikai polgárháborúban találunk először. Különös véletlen mindenestre, hogy a modern tüzfegyverek két legdöntőbb ele-

5. ábra. Kerek mitrailleur.

mét, a magazint és a kis kalibert, a világ legbékésebb és legszabadabb két állama, Amerika és Svájc szolgáltatta a katonaságnak, a mi azonban Amerikát még sem gátolta abban, hogy közelebről egy szabizottság a magazin-fegyver behozatala ellen nyilatkozzék.

Az amerikai polgárháborúban a magazin-fegyvereknek két neve végzte öldöklő munkáját a szövetséges lovasság kezeiben: a Spencer-fegyver, a fegyver agyában elhelyezett tölténytartóval, és a Henry-féle karabély (később Winchester által tökéletesítve), a fegyvercső alatti tölténytartóval. Ez utóbbi módozat talált később utat némi változtatással Európába is, még pedig 1869-ben Svájcba, valamivel később a mi csendőrségi fegyvereinknél, 1878-ban Franciaországba, 1885-ben Olaszországban a tengerészeti csapatok fegyvereinél s 1884-ben Németországba a gyalogsági fegyvereknél.

Németország volt tehát az első nagyhatalom, mely a magazin-fegyvert, az eddigi 11 milliméteres kaliber megtartása mellett, átvette egész gyalogságának. Utána következtek mi, a mi szintén 11 milliméteres, de mielőbb 8 milliméteresrel felváltandó Mannlicherreinkkel. Tudjuk, hogy ezeknél a töltények öntöként egymáson vannak kartonba csomagolva, s a helyett hogy a töltényeket egyenként vezetnek a fegyverbe, egyszerre egy egész ily csomagot tesznek bele, melyet csak öt lövés után utítanak meg. A töltényeket a csomagból különös mechanizmus vezeti egyenként a csőbe, s öt lövés után az egész karton, minden egyes lövés után pedig a megfelelő töltényhüvely önműködőleg vetetik ki.

Látnivaló, hogy a mi gyalogságunk az új ismétlőfegyverrel úgyszólván folyvást a magazinból tüzelhet. De a vitás kérdés ép a körül-

Az emeltyűszerkezet.

A bronzburkolat.

A cső.

A szekrény.

2. ábra. A Hiram-féle mitrailleur főrészai.

3. ábra. A zár.

4. ábra.

Mitrailleuse három lábú állványon és acélpajzsral.

1. ábra. A kaliber

különbsége a 8 és 11 milliméteres fegyvernél.

A löveg

8. ábra. Hordozható mitrailleur felállítva.

forog, hogy vajjon nem csábítja-e éppen ez a körülmény tölténykészletének felesleges elvesztésére, a mi a fegyveragrá alkalmazott magazinnal nem történhetik, mert ezeknek újból megtöltése mégis a tüzés huzamosabb megszakítását tetelezi föl, úgy hogy a megtöltött magazin itt úgyszólván csak a harc eldöntésére szolgál tartalékl, egyebekben csak úgy tüzelnek vele, mint a közönséges fegyverrel. Bár az is

igaz, hogy itt meg a töltött magazin a fegyvert majd egy fonttal teszi nehezebbé és pedig kevesebb helyen — elől.

Ugyanezt a célt a franciák gyorsítottó egy börtáskának a fegyverre alkalmazásával iparkodnak elérni, melynek azonban egyéb eredménye mincs, mint hogy a harcoknak a töltényt jobban keze ügyébe hozza, mint a hogy a közönséges tölténytáskánál volt az eset. Az időnyeres tehát nem nagyon jelentékeny.

A mi a tüzfegyverek újabb fejlődésének másik irányát, a szűkebb kalibert illeti, ez is régi vizsgálódásnak képezi tárgyát. 1866-tól 1871-ig a vont fegyverek kaliberét fokozatosan szállították alá a mai 11 milliméterre, mely a legújabb időkig az elérhető legkisebb minimumnak tekintett. Bizonyos, hogy ha a háború a közel jövőben törne ki, a harcot túlnyomólag még mindig ezek a fegyverek kellene hogy eldöntsék. A 8 milliméterre kisebbítendő kaliber eszméje, mely a Mannlicherknél is még csak a jövőd

gyobb löportöltést igényel, mint a 11 milliméteres.

Ámde éppen itt van a nehézség a kisebbített kalibernél. Mert a fokozott löportöltés kisebb nyomási felületet kapna, tehát rombolóbban hatna a golyóra, mely ez esetben a cső falára ólomrészeket rakna le. Itt csak a löpor és a golyó anyaga változtatásával lehetett segíteni, ha nem akarták, hogy a csőben lerakódó üledék még több alkalmatlanságot okozzon mint most, a cső szűkebb kerülete következtében. Hogy a golyó még hosszabb ne legyen, szükségképp a löpornak kell csekélyebb volument elfoglalni. Hogy a csőben a golyó levált részekesek le ne rakodhassanak, keményebb anyagra volt szükség az eddigi golyóknál. Ehhez vehetjük még azt a nehézséget, hogy a szűkebb fúrat miatt a cső könnyebben elhajlik s nehezebben tisztítható, mert egy használatból érez fegyvertisztító legkisebb vastagsága 6 1/2 milliméter lehet, s éppen ez okból a 7 1/2 milliméteres kaliber is az elérhető legkisebb minimum.

A lövegnehezesség megoldása a kisebbített kalibernél oly szerkezetű golyók által történik, melyek kívül vékony acélszal, belül kemény ólomból állanak. A golyó ez acélszalból nem csak ellenáll a kopásnak, de humanitárius feladatot is teljesít, a mennyiben a sebesüléseket kevesebb veszélyessékké, könnyebben gyógyíthatókká alakítja. Kevesebb kielégítő mód a megoldás a löpor kérdésében, melynek nemcsak jelentékeny sürítése, de vegyi összetételének megváltoztatása is okvetlenül szükséges. Mint hallászik azonban, a francia 8 milliméteres fegyvereknél ezt a törekvést is siker koronázta s az új löpor teljesen füstmentes.

Ezeknél a technikai részleteknél azonban job-

6. ábra. Hajó-mitrailleuse.

ban érdekelheti az olvasót az a kérdés, hogy miben áll voltaképpen a kibélelt kalibertű fegyvereknek annyit magasztalt előnye?

Első sorban a feszültebb röp-pályában, mely kezelését függetlenebbé teszi a célzatlanság ismeretétől. Másodsorban abban, hogy egy golyója sorban három-négy embert átfurhat egymás mögött, s ennél fogva a mai harcmodorban oly nagy szerepet játszó takarásokon és védműveken is át képes hatolni. A gyorstűzet is elősegíti, mert az a tíz grammnyi súlykülönbség, a mennyivel könnyebb az eddigi fegyvernél, a töltények javára esik, a melyekből 100 helyett ezentúl 130-at hordozhat magával egy ember, ha tudniillik a kis kaliberhez a magazintöltés is járul.

Való, hogy mindez előnyökkel szemben áll a nehezebb kezelés, a nagyobb előállítási költség, de mindez nem sokat nyom a latban a mai lőszer fegyverkezés idejében. Ez okból tapasztaljuk, hogy állam állam után teszi magáévá a kisebb kalibert. Franciaország már egy egész hadtestet látott el 8 milliméteres fegyverekkel, s tovább folytatja a fegyverkezést. Portugalia szintén 8 milliméteres magazin-fegyvereket készített a steyr-i gyárban. Monarchiánk szintén azon a ponton van, hogy előkészítse az átmenetet a 11 milliméteres magazin-fegyverekről a 8 milliméteresekre; Anglia, Spanyolország, Belgium, Svéd- és Norvégország, Svájc is készülődnek; Németország és Olaszország még megmarad a 11 milliméteres kaliber mellett, de már magazin-fegyverek vannak, csak Oroszország érte be eddig egy töltésű fegyvereivel, de már onnan is oly hírek hallszanak, melyek a reformot küszöbön állónak tüntetik föl.

A bizonyos idő alatt tehető lövések számának fokozásában még a magazin-fegyvert is felülmulja *Hiram Maxim* új találmánya, az önműködő mitrailleuse, mely bármily mesésen hangozék is ez, másodpercenként állítólóg 10—12, percenként tehát 600—700 lövést képes tenni, még pedig úgy, hogy majd minden lövés talál, és a nélkül, hogy a fegyver egyetlen csője fölmelegedne.

A fegyvertekhnika terén ezt a páratlan eredményt *Hiram S. Maxim*, amerikai elektrotechnikus vinta ki, ki mint hadmérnök 1884-ben lépett fel s ez első találmányával is teljes sikert aratott.

Hiram gépe önműködő, s arra az eszmére van alapítva, hogy a lőpor visszarugó ereje, mely eddig oly károsnak tapasztaltatott minden tűzfegyvernél, hasznos tényezővé változtassék s magától végezze mindazt a munkát, melyet eddig az emberi erőnek kellett végeznie: t. i. a zár felnyitását, az üres töltényhüvelyek eltávolítását, helyükbe új töltények beillesztését, azok elűtését. A Maxim-mitrailleusenél tehát csak az első lövést kell kézzel elcsúszni, a többi a mitrailleuse maga végzi, oly gyorsasággal, a milyenre ugyanannyi idő alatt közönséges fegyverrel 50 ember volna képes. A feltaláló találmányát már 1887 márciusában beterveztette az angol kormánynak, mely rövid próba után meg is vette azt s 90 darabot készíttetett belőle. Anglia példájára csakhamar az európai államok is hoztak a pokolgépből s bevezették hadseregükben.

A Maxim-mitrailleuse egy közönséges fegyvercső, hátul egy négyzetes szekrényvel (2. ábra), mely a töltéshez és tüzeléshez való gépezetet foglalja magában. Az egésznek súlya csak 19 kilogramm. A szekrény külső részén egy emeltyűszerkezet van, melyet kézzel lehet mozgásba hozni, s mely a zárt mozgatója. A töltés eredeti módon megy végbe. A közönséges fegyvertöltények tetszés szerinti hosszú szalagon vannak, s azt egyik végével a szekrény egy nyílásába befűzik. A fogantyú előre s hátramozgatásával a zár (3. ábra) is előre s hátra tolódik, s a mint hátrajön, kihúz egy töltényt a szalagból, melyet aztán előretol a csőbe s előkészíti ilykép az első lövést. Az első lövés ereje most önműködő mozgásba hozza a gépezetet, miközben a töltényszalag is önműködőleg mozog oldalra, s egy rugó megnyomása által a lövések szakadatlanul követik egymást, s az elhasznált töltény-hüvelyek egyre szoródnak kifelé. Ha most egy reteszszel megrogzítjuk a rugót, hogy az tartós feszültségben maradjon, a lövések mindaddig önmaguktól folytatódhatnak, míg csak a töltény el nem fogyl.

Am a percenkénti 6—700 lövés rövid időn izzásig kellene hogy hevítse a csövet, úgy hogy az használhatatlanná válnék. Ennek kiküszöbölésére Hiram vízzel hűti a csövet, melyet közvetlenül a

csőt körülvevő bronz burkolat alá vezet be. Ez 2 liter képes befogadni, mely 1000—1500 lövésre elegendő, azután elgőzölög és ujjal pótlándó. Ennek köszönhető, hogy a cső sohasem hevül túl a víz forrponjtánál.

A Hiram-Maxim-féle mitrailleuse montirozása az 5-ik ábrán látható kerek felállításán kivül s a többféle alakban válik lehetségessé. Mint hordozható mitrailleuse, kényelmesen szekrénybe csomagolva (7. és 8. ábra) rövid távolságokra vállon egy ember által is elvihető. Három lábú állványra állítva (4. ábra) előnyösen van kombinálva egy acél pajzsossal is, mely a mögöttes katonát teljesen fedezi. Ily alakban 80 kilogrammot nyom, s hasonló szerkezetet vitt magával Stanley is utolsó expedíciójában az afrikai vad-terseken ellen, kiket páni félelemben ejtett vele. Hasonló védelmi eszközzé alakítható át acél kerek lappal, honnan csatornák s regulatorok segítségével vezetik a cső hűtésére.

Legendával határos csodadolgokat beszélnek szemtanúk e csodagép lövési biztonságáról. Mondják, hogy feltalálója egyszer 300 lépésre felállított célzatlábra lőtt vele s olykép irányozta a csövet, hogy az minden lövése a feketét találta, melyet lassanként sepet el, mintha egy láthatatlan fűrészt vágta volna ki darabonként, úgy hogy 350 lövés után már csak egy üresség tátongott a célponthelyén. Mások szabályos vonalakat, köröket, csillagokat lőtt bele a célzatlába s egy alkalommal nevének kezdőbetűjét is pontosan belelőtte.

Hiram találmánya eddigelé a modern fegyvertekhnika utolsó szava e téren s monarchiánk véderéjét jelentékenyen fogja fokozni elfogadása, ha, a mint kilátás van rá, ténynyé válik.

V. S.

POPOV ÖRNAGY.

Szegény Popov! Dehogy hitte volna, hogy neve mint közönséges gonosztervő fog európa-szerte szerepelni. Egyike volt a bolgár hadsereg legtehetségesebb tisztjeinek, csak ambíciója volt nagyobb tehetségénél és hazafisága mindkettőnél. Bolgár katonája volt a szó teljes értelmében, kit a viszonyok emeltek örnagy rangra, s emeltek igen magas polcra. Nem járt az orosz hadi iskolába, nem is annak alapján nyerte örnagyti állásait. Mint főhadnagy már Sándor fejedelem segédtisztje volt, mikor még az orosz tisztek töltöttek be minden magasabb katonai rendfokozatot a bolgár hadseregben. A szerb-bolgár háború kitörésénél pedig százados lett s ezred, majd dandár-parancsnokként működött nagy vítésséggel, kiváló erélylyel. Már Pirot előtt az egész balszárnát vezette nem kis dicsőséggel. Ennek köszönhetette örnaggyá előléptetését.

Sokan azt állították, hogy az ő előléptetése okozta közvetve, hogy Sándor fejedelem detronizálása oly könnyen végbe mehetett, mert ez által a szlávicszai hős Benderev, kit meghagytak századosnak, sörte érezte magát s az egész lázadás lelke lőn.

Az augusztus 21-iki események Popovot is, mint a fejedelem annyit hívt, börtönbe juttatták, azon felül a Czankov-Karavetov-Klement kormány becsületszavát vette, hogy nem indít a fejedelem érdekében semmiféle mozgalmat. Midőn a kormány látta, hogy Sztambulov tirnovai és Mutkoro-rop filippopolli működése következtében bukni kell, megnyitották a Popov börtönét. A bátor örnagy két tiszt és egy altiszt kíséretében ment druzsinájához, melynek legénysége őket szítkokkal fogadta. A katonaság tudniillik már akkor teljesen meg volt ronva a forradalom emberei részéről. Már-már csakhogy rá nem lőttek az örnagyra, mikor ez lelkesítő beszédével egyszerre meghódította a fejedelemtől elpártolt katonákat. A mit két-három nappal előbb a forradalom kormánya a Sándor fejedelem barátaival cselekedett, azt tette Popov most annak ellenségeivel. Szuronyos puskát ragadta a kezébe, és tíz embertől kísérelve gyalog szaladtak a kaszárnától egész a táviró hivatalba, legelőször ezt a fontos helyet foglalva le az ügnyek. Azután magokkal a még csak az imént forradalmi emberekkel fogatta el egyenként a forradalmi kormány tagjait, Czankovot, stb. Mindez néhány pillanat műve volt, és csak Popov személyes bátorságának és ügyességének volt köszönhető az eredmény. Azután

magához ragadta a derék örnagy a főváros katonai parancsnokságát, Szófiát ostromállapotba helyezte, s elegendő csapatot küldött Küstendil felé, mely a föllázadást strumski polkot nyílt csatában megtámadná. A többi nevezetes esemény, a lázadás leverése, Sándor fejedelem bevonulása ismeretes.

Mikor még alig két év előtt magyar főurak jöttek Szófiába, hogy itt a visszatérő fejedelmet üdvözlőjek, ugyancsak Popov örnagy volt az, ki őket fogadta s ki eljövételükért a fejedelem és a bolgár nép nevében köszönetet mondott.

A mi pedig az utóbbi időben annyit emlegett Popov-féle pört illeti, arra nézve a mi nézetünk abban áll, hogy annak nem annyira kriminális, mint politikai háttere van. Popov tekintélye a hadseregnél a legmagasabb fokon állott és méltán. De nemcsak a hadsereg, hanem az egész nemzet is, igen szerette és rokonszenvezett vele. És ő ezt a szeretetet valóban meg is érdemelte. Bulgáriában minden kormánynak első sorban számot kellett vetni a hadsereggel. Csak úgy érezhette magát ott kormány biztonságban, ha a hadsereg is mellette volt. Azonban Sztambulov sehogy sem tudott megbarátkozni azzal, hogy Popov az ő kétségbevonhatlan nagy befolyásával az ő mindenhatóságát veszélyeztesse. Azután Mutkoro-rop hadügyminiszter, ki különben is gyenge, kevés képzettségű ember, szintén nem érezte magát elég jól és biztosan székében. Felidézték tehát a pert, mely bár igen rossz szolgálatot tett magának a bolgár ügynek, de elég alkalmas volt arra, hogy Popovot egyelőre ártalmatlanná tegye.

Mult évben majdnem teljesen hasonló ügy fordult elő, melynek közvetlen oka szintén Mutkoro-rop volt. Ez volt a Nikolajev letétele és áthelyezése. Ettől is feltette Mutkoro-rop állását, de sőt Sztambulov is, és bár nem olyan nagy zajjal és skandalummal, de még is sikerült őt eltenni láb alól. A Nikolajev tekintélyét is sokkal nagyobb-nak tartották Sztambulov és Mutkoro-rop, mint sem azt megtűrhetők volna.

A Popov-per be van fejezve, de meg vagyunk győződve, hogy sem a hadsereg, sem a bolgár nép nem fogja ezt a dolgot ilyenforma elintézésben meghagyni. Mindenki tudja azt Bulgáriában, hogy Popov az ő nagy tehetségével, tisztá hazafiságával és mocskotalan multjával még nagy dolgokra van hivatva hazájában, és hogy Sztambulov megbukása után, ha ugyan még tiszta nemzeti bolgár kormány alakul, abban a hadügyi tárczát vagy Nikolajev, vagy Popov veheti csak át.

st. a.

DIVATTÁRCZA.

A direktorium-korabeli viseleteknek fölleve-nitése ez év divatprogramjában, érdekes alkal-mat szolgáltat annak a régi themának az ismé-telt variálására, hogy semmi új sincs a nap alatt és nincs főké — bármilyen paradoxként han-gozzék is ez — a divatban. De hát ezt rég tudjuk s ha semmi sincs új a nap alatt, úgy bizonyára ez a mondás még kevesebb igényt tarthat arra, hogy ujnak nevezessék, de vajjon ne lelnők-e mé-lyebb okát is annak a szellemi áramlatnak, mely a századok kódébe nyúl vissza eszmékért, példányokért és motívumokért, — mint csupán a jelen eszme-szegény leleménytelségében, mely nem bír önállót, eredetét alkotni? Itt a nagy kérdés, mely magyarázatát adni van hi-vatva annak, hogy mért inkább gyűjtő, feldol-gozó, semmint hogy alkotó és teremtő termé-szetű lenne napjaink általános szellemi iránya?

Ha a divat alakulásainak általános törvényeit vizsgáljuk, két fő mozgató erőt találunk bennök, melyek egy vagy más uton közrehatnak arra, hogy a régi és az önmagát túlélt újjal és tökéle-tesebbel pótolassék. Ez a két tényező a szépség és szélszerűség, úgy szólva az egyedüli komoly és igazi momentum a divat szélsőségei kö-zepette. Vegyünk egy példát a férfikalapban, a mint a harmincz éves háború után kezdték viselni.

A harmincz éves háború óriási kalapvise-le, a hatalmas tollak, melyek oly jól jelképezték a kor harcias szellemét, 1648 óta rövidebb tollnak, keskenyebb peremnek és feszesebb állás-nak engedett helyet. De a lapos, kerek perem minden eleganciát nélkülözött, s azért hova-tovább mind sürribben kezdtek a szélét ismét felhajtani, először csak egyik oldalán, még pedig a balon, majd mindkét felől, végre háromfelől is,

a mivel aztán eljutott ahhoz a végleges formá-hoz, melyben mint báromszögletű kalapot az allonge-parókához viseltek. De a divat itt sem állapodhatott meg, mert a kalap ez alakjának kicsinysege sokkal szembeszökőbb ellentétet ké-pezett a roppant hajerdővel, melyet árnyékolnia kellett, semhogy sokáig tarthatna volna magát, s a szépség és szélszerűség nevében tett kisebb-nagyobb változtatások tovább folytak.

Epen így állt a dolog a nyakfodor- és a szá-kállviseletnél is. 1660-on túl a szakáll férfias disze teljesen elveszté jelentőségét, a bajusz is csak a legszerűbb igénytelenségben, úgyne-vezett «à la Royale» alakban, a mint XIV. Lajos viselte, tűnik fel neha a jobb körökben. Mivel pedig a paróka szárnyai a vállakra és a hátra estek alá, tehát az eddigi nyakfodor lényeges átalakuláson kellett hogy keresztül menjen. Addig zsugorodott össze, míg utoljára csak két egyszerű négyzetes, néha csipkével díszített darabba vált elől az áll alatt zsinorral és rojttal, a mi átmenetet képezett a mai nyakendőkre. Ugyanekkor változott az eddigi bőlást is test-

HÁZI RUHÁK.

hez álló «justaucorps»-sá s mivelhogy ez ter-mészetesen a nadrágot is alárendelt helyzetbe hozta, tehát helyét adott a szűk, térdig érő nad-rágoknak, s az azokkal járó harisnyáknak és cipőknek.

A mint a férfidivatnál, úgy a nőknél is a szépség és szélszerűség kettős elvét látjuk mű-ködni az öltözködésbeli izlés fejlődésénél, s a har-mincz éves háború ep oly markáns határvonalat képez e fejlődés történetében. Mindenekelőtt a hajnak látjuk elveszteni természetes esését, a mint mindinkább fonatokba, kontyokba tömörül s tornyosan emelkedik magasra. Még jobban ki-fejett ez az irány a paróka-viselet, párosulva idegen haj bevezetésével, melyet tojásféhér és más ragadós anyagok által tartottak össze s tarka szalagokkal fontak közéjük. Az alapot egy főkötőcske képezte, mely a nyakszirtzen a hajso-mót összefogta, erre egy bonyolult drótszerkezet következett, mely fehér szövettel beborítva, s tarka szalagokkal átszöve, terrasz-szerűen emel-kedő rétegeket képezett, melyek közül minden hatsó túlmagaslott az előtte álló felett. XIV. La-jos egy kegyencznője, Fontange nevezte el e sa-játságos frizurát saját nevével.

irányban nyugodott, úgy hogy a járás a méltó-ságos és a kokett sajátságok kevert típusát vette fel. Keztyű, karmantrú, legyező, mind ehhez képest módosultak.

Akarmiként vélekedjünk is már most a mult századok divatjának túlzásairól, annyi tény, hogy napjaink divatjához képest sokkal több stylsze-rűséget mutatott s formagazdagságban is felül-multa ezt. Korunk eszmességénysége, lapos prózaisága teljesen indokolja azt, hogy a mint a művészet és a művészeti ipar, úgy a divat terén is mindinkább vissza-visszanyuljunk a mult élet-teljes felfogásának termékeihez. A ruházat élő természet, testiségűnek lényeges eleme, s épen azért nem szabad csupa matematikai konstruk-czióvá súlyednie, hanem organikusnak szükség alkalmazkodnia a test vonalaihoz, egyes részei rendeltetéséhez: ebben áll stilszerűsége.

De ebből a szempontból világos, hogy sokkal több szerepe jut a szövethet a ruházat aestheti-kai összehatásában, mint a mennyit ma tulajdo-nitnak neki. Valóban, színanyag, forma, szabás, dísz, mind csak másodrendű momentumok a szövet mellett, melynek redőzete, draperiája igazi lelke az öltözetnek. Művészi hatást lehetetlen el-

érni a szövet redőzeti sajátságainak teljes isme-rete nélkül, legyen az gaze, atlasz, brokat vagy gyapjú. A redő az öltözetnek igazi plasztikai eleme, az élő, az eleven természet a holt és üres formák közepette — egy szóval a tulajdonképeni styl, melyben a ruházat jellege visszatükröződik. Epen azért főleg bazi ruháknál és pongyoláknál, mint a milyeneket már képeink mutatnak, fon-tos a szövethet ebből a szempontból való meg-választása.

Nézzük már most miképen bának el a mai férfidivat ezzel az oly fontos tényezővel. Ha a ruha, a kabát, vagy nadrág a legkisebb rándoz-veti, azonnal a rossz szabást okoljuk. A ruhának nem ránk szabva, hanem egy találó kifejezés szerint ránk «öntve» kell lennie. Az összeérő gallér feszes és szoros, mely ellenáll a modulat-nak, az ingelő mint egy kemény bádorgóvt lapul mellünkhez, s a csilinder egy unalmas geometriai képlet módjára ül meg fejünkön. Minden a legpro-nonciorozottabb stilszerűtlenség, a természetes és plasztikus vonalak szándékos kizárásával. Ez a mai férfi-divat.

PONGYOLA RUHA.

Szerencsésebbnek mondhatjuk ebben a tekin-tetben a női divatot, mely sokkal előnyösebben tudja kizsákmányolni a szövet választásában és elrendezésében kínálkozó aesthetikai momen-tumot, ámbár itt is tudni kell, hogy a díszes bár-szony, a csillogó atlasz, a suhogó selyem, az egy-szerű gyapjú, gyolcs vagy crêpe stb. mind más-más sajátságokkal bírnak, melyeknél a redő a szín- és fényhatással is sokféleképen kombi-nálva lép fel. A festők tudják, hogy a selyem megtörését éles szögokban, a bársonyt pedig tompa szögokban kell visszaadni; hogy men-től könnyebb a szövet, annál kisebb a redővetés és mentől simább, annál több fényfelületet mu-tat, mely egyszersmind a szín tónusát is befo-lyásolja.

Nemes hatásban első, a mi a szép drapírozást illeti, a finom gyapjú-szövet. Nagy redőinek lágy hajlásait, melyvel pelyhes felületének enyhe, meleg csillama párosul, sem a selyem, sem az atlasz vagy bársony utól nem éri. A selyemruha éles megtörése nyugtalanabb, idegebb hatást tesz, míg a bársony nehezebb. Középpont áll a kettő közt az atlasz, csakhogy ez viszont ne-hezen tűr meg nagyobb terjedelmű sima felüle-

teket, melyeknek fénylő csillága könnyen zsiros kinézést ad; holott ily alkalmazásban a bárszony lágy nűanszai igen jól érvényre jutnak.

Mint látszik tehát, a draperia művészete a szövet fény- és szintulajdonságainak fontos kérdéseivel függ össze. Ezt a noi divat mindjobban hajlandó elismerni, ép úgy a redőzet lényeges feladatát is az öltözködési stíl helyes alapokra fektetésében. Ez a józan irány nyilatkozik abban az egészséges fordulathoz, mely legújabbban a mesterkelt *plisséket*, a magok kimért egyenközű matematikai formáikban, mindinkább háttérbe kezdő szorítani a redőzetek természetes hullámzó vonalainak előnyére.

Egy további tekintet a szövetmintázatok érdemének, a mennyiben a redővetés által befolyásoltatva módosulnak. A nélkül, hogy itt az ornamentális stíl elveire kitérni szükségesnek vélünk, konstatálnunk kell azokat a súlyos vétéseket, melyeket p. o. a nagy virágos szöveteknek a derékhoz való elvagdálással elkövetnek, minek következtében p. o. nem ritkán egy-egy szétvártított rózsából kolibri-féj kandikál elő, a mi a legbádatlabb eszmétársításokra nyújt alkalmat. Általában ha már a mintarajzoló izlése botlik olykor, legalább a vásárlónak kériülnie kellene az oly mintákat, melyek a szétvárdarabolás és redővetés következtében organikus csontításnak vannak alávetve.

Legkevesebbé vagyunk ily kalamitáknak kitéve lapos ornamentikájú mintázatoknál, melyeknek stílzálása nem ütközik annyira az izlés törvényeibe; sokkal nagyobb ellenben a veszély a szerves életből vett vagy éppen architektónikus formáknál, melyeknél már természetüknek fogva, bizonyos irányt, felső és alsó, középső vagy oldalra való beosztást különböztetünk meg, mint a hogy tudjuk, hogy a tulipán növése felfelé irányul, a fucsiaé pedig lefelé. Ellenben egész indifferentis motívumok, melyek nem rejtik magokba az irány fogalmát, p. o. csillagok, kereszték, bátran használhatók fel bármely alkalmazásban.

Igaz, hogy a csipke is mintázott szövet s mint ilyen, ugyanazon irányelveknek volna alávetve, melyeket fentebb érintettünk. De ne feledjük, hogy a csipke alkalmazásánál első sorban ódon-sága teszi stílszerűvé, másodsorban, hogy egy színű fehér létére mintái kevésbé szembeötlők, és végre harmadsorban, hogy a csipkét egész könnyedsége, puha gazdagsága, főleg bizonyos kokett, szépséges díszítésre teszi alkalmassá, melyben a paradoxon inkább egy naiv élez leleményes önkénytelenségével hat, semmint a formák pedáns szigorúságával.

De még ez mind nem elég a stílszerű díszítés nehézségeinek helyes megoldására. Egy felület önmagában véve határtalan, hogy befejezett egésze tegyük, határt kell adnunk neki, be kell zárunk, s arra valók a divat oly jelentéktelennek látszó elemei, mint a rojtok, bojtok, csipkézetek stb. De maga a szövetmintázat is ily bezárást követel az ugyanegy irányba futó motívumok egymásra halmozása által, a miben a képzetet a nyugpontot, a természetes befejezést ismeri fel. Egy virág a természetben mindig csücsösödő végződéssel bír s azért teljesen megfelelő motívum a befejezésre, főképp ha részei a hegye felé mindinkább vékonyodnak, mint a kalásznál, gyöngyvirágnál stb.

Nem alkalmasak azonban ily zármotívumok ott, a hol két lapfelület, vagy egy lapfelület és annak természetes záródása összekötéséről vagy elválasztásáról van szó, sujtás, szalag, zsinorozás stb. által. Ezeknek hossziránya független a nagyobb felülettel s ornamentikájuknak kezelését ehhez képest követelik meg, nem felálló vagy csücsösödő lomb- és virágdísz által, hanem azoknak czikk-czakkos, felváltva fent és alant való elhelyezésével, kivéve, ha a fejen képzeliük ezt a díszít, a mikor ismét a fej felálló természetes irányba dönti el a díszítés módját.

Íme egy néhány vázlatos adat az öltözködési stíl elméletéhez, mely elég fontos és komoly arra, hogy további tanulmányokra buzdítsa a divat hódolói.

F—a.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Goethe Faust Első része. Fordította Szabó Mihály (Budapest, Franklin-társulat 1888. Ára 1 frt 40 kr.) Íme már a negyedik fordítása a Goethe Faustja első részének! Nem lehet meg, hogy a világirodalom ez egyik remeke annyira vonzza fordítóinkat, belbecse, szépségei, tartalma s formai rend-

kivüli gazdagsága által, de azért is — mert az eddigi magyar fordítások senkit sem elégítenek ki s azt, a ki, hivatást érez rá magában ellenállhatatlanul hajítja a vágy jobbat adni az eddigiekénél. Különös jelenség azonban, hogy a négy magyar Faust-fordító közül három (Nagy István, Komáromy Andor, Szabó Mihály) olyan, akitől soha verset nem olvasunk, míg egyszerre a verses feladatok egyik legnehezebbikével, a Faust-fordítással fel nem lépett, a mi pedig a leggyakorlottabb verselőt is ugyancsak megpróbálja. Szabó Mihály, kitől zamatos magyarsággal írt erőteljes prózát olvastunk már, nem is fiatal ember (jeles történetíróknak s akademikusnak Szabó Károlynak testvérbátyja) egészen meglepett, mikor Faust-fordításból néhány mutatványt küldött be lapunkhoz kéziratban. De még jobban meglep, a mint az egészét nyomtatásban vesszük a Franklin esimes kiadásában. Nyomatva minden jobban tetszik, mint kéziratban s meg kell vallanunk, hogy így az egészről sokkal kedvezőbben ítélünk, mint a töredékek után tehetünk volna. Kimondjuk mindjárt egyenesen, hogy ezzel a négy fordítással nem látjuk teljesen és méltóan bekebelezve költői irodalmunkba a Goethe Faustjának első részét s a négyből válogatva sem tudnánk egy igazán szép és jó, minden ízében élvezhető és megállható magyar Faustot összeállítani, s mind a mellett kimondhatjuk azt is, hogy Szabó Mihály sem végzett haszontalan és felesleges munkát. Fordítása kevésbé költői és kevésbé formás, de sokkal magyarább nyelvi mint Dóczyé, költőibb s jobban verselt a Nagy Istváné, hívebb s kifejezőbb a Komáromié s teljesebb mind a háromnál. Egyes részeit egészen sikerülteknek is mondhatnók, ha sikerülhet valami — s jelesen a Faust fordítása egészen; de az ilyen helyek bizony ritkák; ellenben vannak oly nehézkes és esetlen helyek, melyek se-hogy sem állhatnak meg. A rimelés mesterségével — melyben Goethe oly mindennek fölött erős — Szabó Mihály nem a legjobb lábon áll; a jó magyar rím azon egyik alaptörvényét, hogy nemcsak az utolsó szótag összhangzása, hanem a rím egyező súlya és helyzete sorban adja a jó rimet: egyáltalán nem számol. Pl. az ilyen két sorban:

Egy jól kitanított ebet
Még a tudós is megszívlelt

az et-et végzet nem rím; mert a jambus sorokban az egyik emelkedő, a másik eső szótag, vagyis egyik a nyolczadik, másik a kilencedik szótag.

Igy az ajánlás első és harmadik sorában: közeledtek és leköszellek, nem rím, bár ek-ek annak látszik, de a megelőző szótagok pozíciója más s a különbség sérti a fillet; kerül—esendül sem rím, mert ha egytagu (u. n. him-rím) akar lenni, akkor ül—ül (egyazon képző levén) nem ad rimet; ha kéttagú (u. n. nő-rím) akar lenni, akkor a kerül (jambus) nem rimelhet a más méretű s pozíciója (spondeus) esendül-re. Más különben is túlságos nagy szabadság, sőt szabadság, rimeltetni akarni az ilyen végzeteket: üveg—reped, ragyog—amott, eserép—szerteszét (mintegy tíz-soronyi mondásban) meg a nak-nem versek száz meg százát (a hol semmi sem rimel, csak a közös rag vagy képző), pl. utódainkról—azokról, bolondok—ittallal, gyönyörrel—meleggel, feszíti—kérdi, búvítallal—bizonytal, én is—még is, pénzét—szerencsétlenségét, nemzetekben—nőkörokbén, stb.

Nyelve azonban, az átlag gyöngye rimelés mellett sincs lendület, s itt ott valódi költői erő nélkül; főérdeme pedig természetes, mesterkeltetlen magyarsága. Üdvözljük azért ez új Faust-fordítást is; mert az eddigiek után kétségkívül egyengeti egy még jobban s lehetőleg tökéletesnek az utját. A könyv jövedelmét Szabó Mihály a „Jó-szív” együletnek ajánlotta föl.

A Franklin-társulat kiadványai. Az újabb könyvek egész tömege, egész kis könyvtár, hagyta el a sajtót a Franklin-társulat kiadványából, igen változatosak tartalommal is. A népszerű „Olcsó könyvtár” gazdag sorozata egyszerre tizennégy kötettel bővült. A művek következők:

Éjszak dél ellen, Verne Gyula regénye, nyolczvanöt illusztrációval. A regényes tárgyban, uti kalandokban kifogyhatatlan leleményességű francia író itt az amerikai nagy polgárháború, a rabszolgaság felszabadításáról *Éjszaka-Amerika* által a Dél ellen indított hadjárat eseményei közé helyezi regénye szereplőit és viszonyait. Huszár Imre fordította le. Az illusztrációk az eredeti francia kiadás metszvényei. A 420 oldalnyi kötet ára 2 frt. *Legújabb hízi titkár*, magyar levelező és öni-gy-

véd, elméleti és gyakorlati vezérkönyv a közéletben előforduló mindennemű levelek, folyamodványok, kérvények, felelővességek, jogügyleti okiratok helyes szerkesztésére — iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára. Szerkesztette Farkas Elek. Nem új könyv de az idő megpróbálta, s gyakorlati haszna elterjedt tette, egy hogy most már a *kilencedik kiadásban* jelenik meg. Az új kiadás szem előtt tartotta az időközben keletkezett törvényeket s az „Öntögyvéd” most azokhoz van alkalmazva. Ára 2 frt 40 kr. vászonba kötve 3 frt.

Iskolai használatra való három könyv is van előtűnk.

A „Jeles írók iskolai tárában” Heinrich Gusztáv magyarázatokkal besztítja közé Lessing vigjátékát: „*Minna von Barnhelm*, oder: *Das Soldatengliück*.” Gondosan írt bevezetésben adja elő az irodalom-történeti adatokat a darab keletkezéséről, továbbá a darab cselekményét, végül pedig megemlíti a magyar fordításokról. (Első fordítása Ráth Páltól 1792-ben jelent meg, majd Kazinczy Ferenc fordította le 1834-ben.) A szöveget minden lapon felvilágosító jegyzetekkel kíséri Heinrich. Ára 50 kr. — *Összhangzattani gyakorlati könyv*, zeneiskolák és tanítóképző intézetek számára, második füzet, mely 53 oldalon számos zene-példát sorol föl; ára 40 kr. — *Német nyelvkezdő iskola gyakorlati példákban*, olvasás, nyelvtan és fogalmazás egy központi körökben; írta Szirmai József. Ára kötve 30 kr.

Végül megjelent egy újabb kötet a *Döntvénytár-ból*, mely a Kuria, budapesti kir. itélő tábla, a pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségű újabb határozatait állítja össze, s kiadja a „Jogtudományi Közlöny” szerkesztésére; ára 2 frt.

Az *Olcsó könyvtár* legújabb kötetei (236—249) a legkülönbözőbb igényeket foglalkoztathatják. Minden kötet önálló, s ezért azok ára változó, de mindig jutányos. A vállalatot Gyulai Pál szerkeszti. Íme az új sorozat:

A *vertanuk*, Chateaubriandnak költsézzel írt műve. Diocletian idejéből a keresztények és pogányok közti küzdelmekben a keresztény erényeket festi a híres író, kinek műveit a költsézzel frissessége oly épen tartotta fenn. Fordította dr. Rada István. A két kötet együtt 1 ft 20 kr. *Egy oronagad*, írta Onida (Ramée Lujza). Monolog alakjában írt érdekes és szellemes elbeszélés, angolból fordította Haraszti Gyula; ára 30 kr. — *Igazhízi, egy hegyes jó atya*, mulatságos játék 5 felvonásban, szerette Simai Kristóf, kinek ez legnevezetesebb darabja, melyen a mult század végén jól mutatott a közönség a kezdő magyar színpadon. Az új kiadást Erdélyi Károly bevezetéssel látta el, mely a színmű történetét írja meg, s kimutatja, hogy Brühlnek „Der Bürgermeister” című vigjátéka után készült. Ára 30 kr. — *Két rab*, beszéli Heyse Páltól, németből fordította R. M.; ára 30 kr. — *A bároné levelei*, beszéli, írta Pálffy Albert, ára 30 kr. — *Szohárdi*, költői elbeszélés, Abul Kásim Manszur Firdüsi „Sáh-Náme” művének egy részlete, Fiók Károlynak, a keleti irodalom hívatott buvárlójának fordításában, jól hangzó versekben. A perzsák világhírű nemzeti eposz fordításának eme részletét a Kisfaludy-társaság is dícsértel emelte ki. Fiók az előzőkben tájékozott a „Sáh-Náme” és szerzője felől. Ára 30 kr. — *Medea*, szomorjáték Grillparzeről, németből fordította Hegedűs István; ára 30 kr. — *Aesthetikai élettanulmányok*, írta Erdélyi János. A magvas és szép tanulmány ára 20 kr. — *A görög művészet bölcsellete*, írta Taine Hippolit, francziából fordította dr. Ferenczi Zoltán. Ugyancsak a nagynevű francia tudós és író műve: *A németalföldi művészet bölcsellete*, fordította dr. Szántó Kálmán. Az egymást kiegészítő tanulságos fejtegetés ára egyenkint 30 kr. — *Az esernyő*, vigjáték egy felvonásban, Bayle Bernard után angolból Csiky Gergely; ára 20 kr. — *I. Frigyes Vilmos porosz király*, írta Ballagi Aladár, ki önálló szemlélődés után írta le Poroszország fejlődését, Frigyes Vilmos kemény uralkodását, mely fegyvermeze a poroszokat, s fia, nagy Frigyes az országot már a nagyhatalmak közé emelhetné. Ára 30 kr. — *Leonarda*, svéd színmű 4 felvonásban, írta Björnsterne Björnson, fordította Kárfi Titusz; ára 30 kr. — Legutolsónak hagyunk a sorozatban az angol regényirodalom egyik legnevezetesebb mestere alkotását. *Bede Adam* ez, Eliot György regénye, mely magyarul legelőször a Kisfaludy-társaság kiadásában jelent meg több mint két évtized előtt, Salamon Ferencz farszteskos fordításában. Ugyane fordításban közli most az „Olcsó könyvtár” is, melyben jó vastag kötetet foglal el, mert együtt van a két kötet. Az első kötet 436, a második pedig 402 oldal, s a két kötet együtt 1 ft 50 kr. Múlt volt új kiadásban a magyar közönség elé adni e regényt, mely emberi igaz jellemfestésben, a drámai cselekvény fordulataiban, erőben, tartalommal és szellemben messze fölötté áll az újabb évek sok, igen kapós és zajjal fogadott regényének.

Petőfi a svédnek. Birger *Schöldström*, svéd író, a ki külföldön egyik legbuzgóbb ismertetője a magyar irodalomnak s a ki ép emez érdeméért néhány véd, elméleti és gyakorlati vezérkönyv a közéletben előforduló mindennemű levelek, folyamodványok, kérvények, felelővességek, jogügyleti okiratok helyes szerkesztésére — iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára. Szerkesztette Farkas Elek. Nem új könyv de az idő megpróbálta, s gyakorlati haszna elterjedt tette, egy hogy most már a *kilencedik kiadásban* jelenik meg. Az új kiadás szem előtt tartotta az időközben keletkezett törvényeket s az „Öntögyvéd” most azokhoz van alkalmazva. Ára 2 frt 40 kr. vászonba kötve 3 frt.

Iskolai használatra való három könyv is van előtűnk.

év előtt a Petőfi-társaság is tiszteletbeli tagjává választott, tanulmányi bocsátott közre Petőfiről. Schöldström teljesen elsajátította nyelvünket s könyvében nemcsak az önállóan megjelent magyar tanulmányok adatait, hanem a hírlapok és folyóiratok közleményeit is mind felhasználta, kimerítő rajzát nyújtva a nagy költő életének s az egykoron irodalmi és politikai viszonyoknak. A kötetben közel ötven költemény fordítását kapja a svéd olvasó, részben magától Schöldströmtől, részben kiváló svéd íróktól, mint a milyennek Öman Viktor, Folmer, Kraemer Sarolta s az újabbn gyakran emlegetett Olaf Rubensson. A tanulmányhoz Svédország legnagyobb élő írója: *Rydberg* Viktor írt előszót. A csinos kiállítású kötet, a melyet Petőfinek Barabás által rajzolt arcképeéről vett sikerült másolat díszít, Stockholmban jelent meg Bonniers Albert kiadásában.

Az új kereszténység cím alatt küldetett be hozzánk egy könyv, melyet ingen osztanak szét, s mely vallási bölcselkedéseket tartalmaz, és főképp azt fejtegeti, hogy a lélek mily alakban él tovább a test halála után. Az új keresztény egyház tanai, melyeket e könyv fejteget, Amerikában és Angliában vannak elterjedve s úgy látszik, nálunk is akadnak hívei, kik terjesztik. A könyvet Le Boys de Guyas, a swedenborgianus tanok híve írta egy világpolgárhoz, a ki igazság után törekszik; francziából fordították magyarrá, s Jancovics Albert nyug. konzulási titkár (Mária-utca 56 sz.) szolgál vele-bármiké.

Az *Osztár-magyar monarchia* írásban és képbén című nagy vállalatból a 64-ik füzet hagyta el a sajtót. A Felső-Ansztriával és Salzburggal foglalkozó rész 6-ik füzeté ez, melyben Guppenberger Lambert a népjellem, erkölcs és szokások rajzát folytatja; Mayr Sebestény a tájszólást, nyelvjárást, népköltészetet ismerteti meg, továbbá a lakásokat és helységeket írja le. A czikketeket Lehr Albert fordította magyarrá. A hét illusztráció többnyire népszokásokat tüntet föl. Egy füzet ára 30 kr.

Stanley afrikai utelirása. Stanley *Utazásom közép Afrikában* című művének magyar fordításából a Révai testvérek a 2-ik kiadás 11—12 füzetét küldötték szét. E jeles munka, mely szerzőjének az írói hírnevet is megszerezte, most ismét napi érdekű lett, mikor Stanley sorsáról napról-napra oly ellen-tétes hírek érkeznek Afrika belsejéből. A szépen illusztrált munka egy füzetének ára 30 kr.

Toborzásról című, vagy huszonnyolc kis utazásból álló kötetet írt Vértési Károly és kiadta a budapesti Singer és Wolfner czéggel. A Kárpátok, az Al-Duna, a stájer fürdők, a Salzkammergut, Svájc, Capri szigete és Konstantinápoly képeket tárgyal a leírásokban. Hírlapokban megjelent tárcacikknek gyűjteménye 266 oldalon. Ára 1 frt 50 kr.

Száz novellát bocsát közre Gárdonyi Géza Győrben. Az első füzet, mely tíz kisebb elbeszélést foglal magában, már megjelent, s ára 30 kr. A tíz füzet 2 frtjával rendelhető meg.

A Földtani Közlöny legutóbbi füzetében dr. Szabó József közli magyar fordításban egy angol szakember dolgozatát az erdélyi aranybányákról. Liveing H. Edward mérnök felolvasása az, melyet az éjszakai angolországi bányák- és gépészmérnökök társaságában tartott. Az angol mérnök alaposan ismeri az erdélyi aranybányákat s tanulságosan szól mind termelési, mind művelési viszonyaikról. Azt írja, hogy sok bánya válnék veszteség helyett jövedelmezővé, ha nem a régi, kezdetleges módon művelnék. Bányászati törvényeinket oly kedvezőnek mondja, hogy azok mellett egy kis szerencsével lehet boldogulni. De annál kevesebb elismeréssel szól az oláh bányamunkásokról, kik — a mint mondja — iszákosak, egy héten többet négy napnál nem dolgoznak; épen nem előre látók s télen, midőn a zúzóknak szünetel a munka, gyakran a legnagyobb szükségét szenvedik. „Egy európai nép sem oly babonás, mint ők, — jegyzi meg Liveing, — és mégis ezeket tartják némelyek a régi római gyarmatosok utódjainak!”

Az országos képtár kézírja és metszet gyűjteménye eddig nem volt kiállítva. Most a képtár e nevezetes és becses részét is rendezik. A közközlés-ügyi miniszter az akadémia palotájának második emeletén több szobát bérlet ki a gyűjteménynek.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Jó-szív egyesület pár nappal ezelőtt tette öze a jótékony bazar jövedelméről szóló kimutatást. Négy delután 34,984 frt 81 kr. tiszta jövedelmét hozott a budapesti társaság hölgyeinek buzgalma.

Az egyesület igazgató választmányára e hó 16-án ülést tartott Tiaza Kálmánné elnöke alatt, s először is örömdetes tudomásul vették, hogy a sorsolásra ismét számos festő ajánlott föl műveket. Black József amerikai főkonzul gyűjtése eredményeképp

1222 forintot küldött be az egyesület pénztárába. Hevesmegyére nézve bizalmi férfiakul gróf Keglevich Béla főispán, Kasza Bertalan alispán, Zalár József főjegyző, Almásy Géza képviselő és Babics urak kérték fel s egyuttal a hevesmegyei árvízárúsultak részére 8000 forint segélyösszeg szavaztatott meg, ugyanez alkalommal a szabolcsmegyeiek részére 10,000 forint, a szatmármegyeiek részére 5000 forint, a torontálmegyeiek részére 5000 forint, a zemplénmegyeiek részére 7000 forint újabb segélyösszegek utalványoztatnak; Pestmegye részére pedig 1000 forint szavaztatott meg. A Versecz város és vidékét legutóbb sújtott elemi csapás is tárgyalatván, *Nikolics* Sándor elnökelete alatt bizalmi férfiak küldettek ki s felkérték véleményes jelentésük beküldésére; egyszer-mind elnökölő grófnő felhatalmaztatott a netalán szükségessé rögötni segélynek utalványozására. Báró *Kochmeister* Frigyes helyébe, a ki a tagságról lemondott, az egylet igazgatóságába *Jókai* Mór indítványára *Nagy* Miklós hívatott meg. Tárgyalattól végre az egyesület által kibocsátandó sorsjegy-kölcsön kérdése és a e körüli közjegyzői teendő vitelére *Gaszner* Béla kir. közjegyző kére-tett fel.

A „Jó-szív” pénztárába július 7-ikéig 110,877 frt gyűlt össze.

Az erdélyi közművelődési egyletnél újabbban *Szász* Domokos kolozsvári ref. püspök tett alapítványt. Az egyesület alelnökéhez intézett levelében kijelenti, hogy míg „Isten életének kedvez” évenként 200 frtot, 1888. júl. 1-től kezdve felévi részletekben előre fizetve, adományoz az egyesület czéljaira s az első részletet azon feltétellel be is fizette, hogy „*Szász* Domokosné sz. Nagy Ilka alapítványa” ezimen tőkésítették s az évről évre növekvő kamatok a választmány belátása szerint megállapítandó segélyezésekre fordíttassanak.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A hunyadmegyei történelmi társulat, a vidék egyik legtekintélyesebb egyesülete, e hó 15-ikén tartotta rendes évi közgyűlést Déván. Gr. Kun Géza elnök rövid megnyitója után Kun Róbert titkár olvasta fel évi jelentését, melyben sajnálattal emlékszik meg, hogy a lefolyt év siker tekintetében az előző éveknek messze mögötte maradt. A jelentés nem az anyagi viszonyokban keresi a visszaesés okát, hanem abban a különös zűbzdatságban és közönyben, mely a munkálkodókban erőt vett s melyre a közönség szelebbbkkori érdeklődésének fölbredésétől várja az orvosozást.

Sok a tanítónő. Trefort miniszter rendeletét intézett a tanítónő-képződékhez s e rendeletben tekintettel arra, hogy valamint az állami, ugy a felekezeti tanítónőképző-intézetek jóval több tanítónőt szolgáltatnak, mint a mennyire tényleg szükség van; s hogy daczára a szaporulatnak, a főlvetelre jelentéktől oly nagy számban tödülnek az intézetekbe, hogy a valóban a tanítónői pályára valók és ösztöndíjra érdemesek kiválasztása tetemes nehézséggel jár; annál fogva az ingyenes ellátásban részesülő növendékeknek az állami tanítónőképzők első osztályába leendő főlvetelét a jövő tanévől kezdve megszünteti és elrendeli, hogy jövőre minden bennlakó növendék a tanév tíz hónapján át nyerenő teljes ellátásért mérsékelt díjat, még pedig Budapestén 300, vidéken 210 frtot fizessen. E növendékek számíthatnak arra, hogy a felsőbb osztályokba való fölmenetel alkalmával, az első osztályban tanúsított előmenetel és magaviseletük alapján, a rendelkezésre álló javadalom mértékéhez képest a tartási díj alól egészen, vagy részben fel fognak mentetni.

Felhívás és kérelem. A budai ev. ref. egyházi bizottság a főváros jobb partján részén építendő ref. templom alapjára eddig begyűlt adakozásokról egy betétsoros kimutatást készít; ennél fogva tisztelettel felkéri mindazokat kik ezen alap javára kibocsátott gyűjtő íveket még vissza nem küldték, sziveskedjenek azokat folyó július hó végéig annyiaval inkább beküldeni, mert e kimutatásnak a visszatartott ívek is ki lesznek tüntetve. — A gyűjtő ívek az esetleg begyűlt összegekkel együtt ngos Szóts Albert miniszter osztálytanácsos urhoz (Budapest I. Lovas-ut 58 sz.) küldendők. Kelt Budapestén 1888. évi júl. 10-ikén. Az elnökség.

Nagy alapítvány. Kun-Majsnál a nemrég elhalt Csonot Mihály gyermektelen gazdag ember *hátan-ezer forintot* hagyott egy felső leányiskola alapítására, melyet apázák fognak vezetni.

MI UJSÁG?

A király Horvátországban. Zágrábból írják, hogy ő felsége szeptember 12-ikén érkezik oda, s 14-ikéig fog ott tartózkodni, hogy a fegyvergyakor-

latokon részt vegyen. Kiséretében lesz Rudolf trónörökös, Albrecht főherceg is. Az udvari szállást a főispán házában készítik. A trónörökös az ezredes lakásán, Albrecht főherceg pedig az érseki lakban foglalk megzálalni. A tanácsheházn, hol az udvari ebédeket fogják tartani, nagyobb építkezéseket fogantatosítanak.

Stefánia trónörökösöd Szt-Antalról majd minden nap tesz kirándulást. Selmezbányán már többször volt s meglekintette régi épületeit, templomait, intézeteit. E hó 18-ikán pedig a Koburg hercegi pár kíséretében *Vihnye* fürdőt látogatta meg. A kies fürdő épületei fel voltak lobogozva, az uton Kachelmann gyáros kétszáz munkása képezett sorfalat, s a fürdőn nagy közönség gyűlt össze a fogadására. Ő fenségeik meglekintették a fürdőházat és a parkot, tetszésüknek ísmételve kifejezték adván. Három órát időztek Vihnyén s aztán *Szelenóra* hajattak, melynek parkja s gyönyörű fekvése a trónörökösének különösen tetszett. Ocsosvsky polgármester megmutatta többek közt a pártját ritkító meleg forrást, mely majdnem 40 fokú vizet szolgáltat. Ő fenségeik teljes meglegedésüket fejezték ki a kirándulás felett s aztán alkonyatkor tértek vissza Szent-Antalra.

Júl. 19-én családi ünnep volt Szent-Antalon, s hercegi kastélyban, a Koburg hercegi pár első szülött fiának, Lipót hercegnek születésnapja. A selmezbányai akadémiai ifjúság dalköre is emelte az ünnepélyt. Előadásuk után maga a trónörökösöd fejezte ki meglegedését Fekete Ferencz karmesternek. Az ebédre számosan voltak hivatalosak, így Farbak István akadémiai igazgató, Soltz Gyula fő erdőtanácsos, Szécsi Zsigmond erdőtanácsos. A trónörökösöd e hó 22-ikéig marad Szent-Antalon.

A német császár és az orosz czár találkozása. II. Vilmos német császár, hadihajóktól kísérve, e hó 19-ikén a déli órák után ért Kronstadt alá, hol az orosz hadi hajó-raj üdvözölte, s a két uralkodó itt találkozott a tengeren. Peterhofban szálltak ki, hol a kikötő hidon a czárné várakozott Vilmos császára. A nagy számu nép zajos köszöntése közt hajattak a peterhofi palotába, hol a német császár és öcsöse, Henrik herceg szállása van. Vilmos császár az első látogatást a Péter-Pál erődben tette, hol a czárok sirboltja van, s II. Sándor czár sirjánál időzött hosszasan. Vasárnap este fogja elhagyni Peterhofot, s hajóra szállva, Svédországba megy s Stockholmban meglátogatja a svéd királyt, aztán pedig Koppenhágában a dán királyt.

A görögényi vadászatok. Érdekelte körökben már most kezdenek beszélgetni a vadászatokról, melyeket a trónörökös őszszel Görögnyben rendez. A kinstár tulajdonát képező görögényi uradalomnak az a legszebb része, melyet Rudolf trónörökös bir hasznomban. A görögényi uradalom vezetőjének és a trónörökös vadászmasterének jelentése szerint vadállományban nincsen hiány, sőt az örk állítása szerint farkas és vadlisztnó is gyakorta buik elő a sűrűségeiből. A vadászat valószínűleg szept. végén, vagy október elején fog megindulni, mikor már a medvék az erdős magaslatoiról a szomszédos kukoricaföldekre húzódnak alá.

Tűzoltó ünnep József főhercegnél. *Klotild* főhercegnasszony egy pompás piros selyem lobogót ajándékozott József főhercegnek, mint az alesuthi és főhercegi puszta önkéntes tűzoltóság főparancsnokának. Ezt a zászlót e hó 22-ikén, vasárnap, a József főherceg ünnepi birtokaihoz tartozó göböljárás pusztna fogja ünnepséggel felszentelni *Pauer* János, székesfehérvári megyés püspök. Ugyanekkor nyújtja át a budapesti önkéntes tűzoltó-testület küldöttsége József főhercegnek a tiszteletbeli elnökségről szóló díszoklevelet. A göböljárás pusztna, ez alkalommal egy Budapestről, mint a vidékről is nagyszámu vendégsereg gyűlt össze. Jelen lesz Cziráky Béla gróf, az országos tűzoltó-szövetség elnöke is. A budapesti önkéntes tűzoltók küldöttségét Bárány N. Ernő főparancsnok vezeti. Délelőtt lesz a zászlószentelés és a díszoklevél átadása, aztán közös ebéd s délután díszgyakorlat.

A kolozsvári Mátyás-emlék végrehajtott bizottsága elhatározta, hogy feliratban köszöni meg a királynak az emlék ügye iránt viseltetett érdeklődést, melynek köszönhető, hogy a Mátyás király szülőháza emléktáblával lesz megjelölve. Az emléktáblának szeptember havában leendő leleplezési ün-

népére meghivatnak a kormány, az országgyűlés két háza, az összes egyházi főhatóságok, a közös hadsereg s a honvédség, az összes törvényhatóságok, a tudományos és irodalmi társulatok. Az ünnepen Hegedűs Sándor képviselő tart beszédet. Tervezik, hogy a szobor javára az ünnepélyen lovagjátékok is rendeznek, melyben részt vesznek az arisztokrácia férfi és nő tagjai Mátyás király korabeli díszöltönytökben, továbbá az atletikai klub, az ipartársulatok középkori jelmezekben, melynek keretében fel lesz tűntetve Mátyás király fekete serege is. A rendezésre Bánffy György báró országgyűlési képviselőt kéri föl.

A honvédelmi miniszterium palotája, melyet csak nem rég építettek, oly szűk, hogy tovább kell terjesztetni, s e végül a budai várban meg is vásárolták már a körülte levő házakat. Az építkezés 650,000 frtba fog kerülni, s erről törvényjavaslatot terjesztenek közelebb az országgyűlés elé.

Az új veszprémi püspök, báró Hornig Károly installációja szeptember 8-án fog végbemenni. Az installációra vonatkozólag Veszprém megye rendkívüli ülésben fog intézkedéseket tenni s azon a megye összes városai képviselőit fogják magukat.

Az árvízkarosultak javára múlt hó végeig 116,940 frt 23 kr., 3460 frank 40 olasz lira és 7 cent gyűlt be a belügyminiszteriumban. Nemcsak a haza határain belül adakoztak e jótékony célra, hanem a monarchia másik felében is, s a külföld számos pontjain.

A Szent-István-napi népünnep. A „Jó-szív” ünnepély rendező bizottsága már nagyban dolgozik a Szent-István-napi népünnepély programján.

Egy nappal az ünnepély előtt, augusztus 19-én, katonai zenekarok járják be az utcákat s este a ligetben az összes fővárosi dalárdák monstre hangversenyt rendeznek. Az ünnepély napján reggeli hat órakor az összes fővárosi veterán-egyletek zenekari adót fújnak s a külön vonaton érkező vidékieket zeneszóval a városligetbe kísérik. A városliget el lesz zárva s a bemeneti díj 30 krajczárban van megállapítva. A ligetben először díszbandérium fog látható felvonulni. A bandérium tagjai egyenként a hatvanégy megye címereit hordják kezükben. Majd a fővárosi ipartestületek vonulnak föl régi czéhszászlókkal, címereik és jelvényeikkel. A liget egyik pontján kézisíjgát állítanak fel, melyen Jókai Mór és Váradi Antal alkalmi költeményeit nyomják s osztják szét ingyen. Lesz ezenkívül előzaplai alakok felvonulása s más egyéb mulatságos dolog. Egyike a legérdekesebb látványosságoknak lesz az Ördy Lehel által írt „Jó és rossz szív harca” című nagy látványos némajáték. Ezt a városligeti tavon építendő tujaton mintegy négyszázötven személy adja elő. Szerelnének benne a mentők, a tűzoltók s a vöröskereszt tagjai.

Az országos dalünnep, melynek az idén Szegeden kellett volna lenni, elmarad a jövő évre, miután a dalegyletek csekély érdeklődést tanúsítottak.

A londoni magyar segély-egylet nyári mulatságát e hó 12-ikén tartották meg a Princes-Hall fényes termeiben. Minthogy Londonban a magyar segély-egylet mellett még egy osztrák-magyar egylet is létezik, a nagykövetség ez ünnepélyen hivatalosan nem vett részt, hanem csak a kereskedelmi osztály vezetője, Krappf Liverhof lovag, miniszteri tanácsos. A patronensek között ott lehetett látni az angol arisztokrácia legelőkelőbb hölgyeit, Teck herceget, Ghika herceget és hercegnét stb. A rendezés főérdeme Ebner F. J. urat, az egylet alnökét és Felbermann Lajos tiszteletbeli titkárát illeti. A tánc magyar czigányzene mellett reggelig tartott. Az egyleti pénztárnak szép jövedelme volt. Az egyleti vagyon jelenleg körülbelül 10,000 frt. A király és a királyné az egyletnek alapítása óta már több, mint 4000 frtot adtak.

Az operaszínházban átalakítások folynak a szünet alatt. A második emeleten tíz páholyt lebontottak és helyökre zártszéket tesznek, miután a második emelet páholyai nem voltak kelendők.

Büntetés az erdélyi közmivédelési egylet javára. A közlekedési miniszter rendeletileg kötelezte a marosvásáros-beszercei vasút társaságát, hogy nemely építkezésnek és az a vonalon előzetesen, engedély nélkül eszközölt módosítások végrehajtása miatt, e törvény- és szabályellenes eljárásért az erdélyi közmivédelési egyletet javára 1000 frtot fizessen le. A társaság ez összeget az egyletnek már tényleg befizette.

Egy magyar főúr Afrikában. Gr. Teleki Samu népes kísérettel már régebben utazik Afrikában. Angol lapok révén érkeznek most hírek róla. Gróf Teleki a tavalyi nyár végén utitársaisal, egy osztrák és magyar hadnaggyal és nagy szolgálatszemélyzet

kíséretében Afrika belsejébe indult s a múlt év decemberében egy ideig a Barangó tó partján tartózkodott. Gróf Telekinek, ki katonailag szervezett és kitűnően felszerelt karavánjának maga a főparancsnoka, a benszülöttekkel több heves összecsapása volt s ezekben mindig ő maradt ura a csatáknak. Hosszas bolyongás után a karaván elérte a 18,700 láb magas Kenin hegy lábát. A társaság vállalkozott arra, hogy megmássza e hegyet, melynek szikláit eddig európai ember lábai nem érintette. Nagy fáradsággal jutottak a hegy tetejére s innét a másik oldalon jöttek le. Gróf Teleki azt tervezi, hogy a Basso Ebe és Basso Crok tavakat is felkeresi s innen ez év novemberében tért vissza a zanzibári partokra.

HALÁLOZÁSOK.

Dr. BALOGH KÁLMÁN temetése jul. 17-ikén mélyen megható gyászünnep volt. A jeles tudós halála a főváros összes mévelt köreiből mély részvétet ébresztett, mert az elhunyt nemcsak jeles tudós, de a társas életben is szeretett és ismert férfi volt. Az egyetemi épületek mindenikén gyászlobogó lengett. Az egyetemi rektori hivatal felhívást adott ki a fővárosban időző egyetemi hallgatókhoz, hogy minél számosabban gyűljenek össze a temetésre. A tud. akadémia, melynek 24 év óta rendes tagja volt Balogh, a természettudományi társulat, melynek alelnöke volt, az orvos-egyesület, az orsz. közegészségügyi egyesület külön képviselőkről gondoskodtak a temetési ünnepélyre, és díszes koszorúkat küldtek a ravatalra. Az egyetemi tanári testület érkezőkben határozta el a temetést illető intézkedéseket és dr. Fodor József orvoskari prodekanát kérte föl a gyászbeszéd megtartására. A kecskeméti-utca 13. sz. a házban volt ravatalra terítve a halott, s elborítva koszorúkkal. A temetésen Budapest összes tudományos testületei képviselve voltak. A közoktatásügyi kormányt Berzevicsy Albert államtitkár, Markovszky Lajos miniszteri tanácsos, Fayer osztálytanácsos képviselték. Az orvosi karnak — el lehet mondani — Budapestben időző összes tagjai megjelentek a végtiszteltre. Az egyházi szertartást Rómeiser belvárosi plébános végezte. A koporsónál állt az elhunytak özvegye és az özvegye. A koporsót a hatfogatú gyászkocsira helyezték, mellé helyezték az egyetemi dekanátus jelvényét is. A gyászmenetet az orvosnővédek nyitották meg, kik közül a katonai szolgálatra bevonultak a segélyegyleti gyászlobogó alatt haladtak. Utánuk következett egy koszorúkkal elborított kocsi; ezt az elhunytak tanítványai és tisztelői követték. Az elhunytak temető déli oldalán fekvő Szanovszky család sírboltjában helyezték örök nyugalomra. A sírnál Fodor József prodekan mondott beszédet. Vázolta a nagy vesztéséget, mely a tudományt a férfikora delén elhunyt tudós halálával érte, majd jellemezte Balogh lelkesült s nem bémért történt munkásságát, beszédje utolsó szakaszában a következőket mondta: „Tudjuk meg és jegezzük meg ezt mindnyájan és becsüljük meg ezt a porlékony tetemet, mely áldozatul esett a nemese lélek önfeláldozó munkásságának.” A szép beszédet mélyen meghatva hallgatta végig a gyászoló közönség s utána a koporsót örök nyugalomra helyezték.

A boldogult tudósunk három gyermeke maradt: Szendi Béláné szül. Balogh Irma; Balogh Oszkár és Húgó. Atyja: Balogh Antal és édes anyja szül. Homályossy Rozina, kiknek az elhunyt életük bússzkesége volt, a szülői fájdalom egész súlyát viselik szívükön.

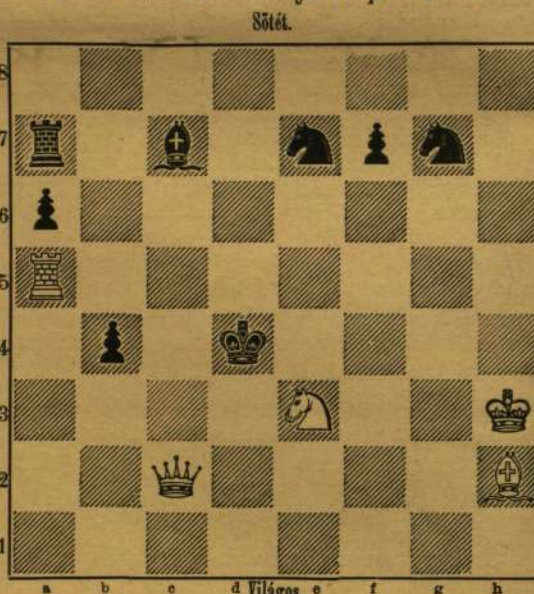
Elhunytak még a közelebbi napokban: HERESZ DÁNIEL, középiskolai igazgató-tanító Halason, a tanügyi kápráló és nagyérdemű veteránja, kinek ötvenéves tanítói jubileuma alkalmából arcképet és életrajzát is közölték 1887-ben, s kiben Baksay Sándor, a solti ref. egyházmegye esperese és jeles, író apóst gyászolja, 74 korában, Halason, hol közrészvét kísérte sírjába. — DANIELOVICS MIHÁLY, operjesi egyházmegyei címzetes kanonok, garam-kerületi esperes és sumjáci lelkész, az operjesi egyházmegye egyik legkiválóbb papja — TURCSÁNTI SÁNDOR, posta- és távírdó főtitkár, buzgó és képzett tisztviselő, ki husz évig szolgált eredménytelenül az államtól, Budapestben. — STURM GRÖBÖR, magy. kir. főmérnök, a zala-egerszegi államépítési hivatal főnöke, 44 éves, — ID. ISSERKUTZ MÁTYÁS, köztisztviselőben élt férfi, 73 éves, Déván. — SZENTKATOLNAI CSER JÓZSEF, tekintélyes polgár, Szt-Katolna, 71 éves. — GULÁCSY KÁROLY, galóczi földbírtokos, s végrendeletében a sírospataki főiskolát tette örökösévé. — PERSITS KRISTÓF, Veszprém megye deveseri járásának szolgabírája, 40 éves, Karakizsorsókön. — CSELEKÓ JÁNOS, ügyvéd, városbizottsági s takarékpénztári igazgató-sági tag, 81 éves, Pozsonyban. — IFJABB TOKODY ISTVÁN, egri minoritarendi kátholikus hitszónok, Tokody István 27 éves fia, Nagy-Várádon. — ID. MALLAR ISTVÁN, aradi városi bizottsági tag, 74 éves, Aradon. — VELITS LAJOS, erdélyi tagosító mérnök, 1848—49-iki honvéd, a tordai kiterjedt Velits-család egyik derék tagja, a lublóí fűrdőn, hol üdülést keresett. — DR. DEMETER JENŐ, 31 éves,

Magyar-Csesztvén. — KOLOZSVÁRI JÁNOS, a Franklin-társulat nyomdájának betűszedője, a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének tagja, 65 éves, Budapestben. — ROTTLEK JÓZSEF, a sárközi takarékpénztár pénztárnoka, Kalocsán. — NÁRCISZ LAJOS, mérnök és számvéve, 53 éves, Nagy-Várádon. — IFJ. BETTELHEIM F. PÁL könyvkereskedő, 35 éves, Aradon. — DR. ADLER ANTAL, orvos, 64 éves, Kolozsvárt. — NAGY GÁBOR földbírtokos 80 éves, Apczon. — LIPTAY JENŐ városi számvéve, Jászberényben. — SIMONITS BÉLA, Tolnamegye alispánjának 16 éves fia, Budaörsön. — BOGDÁN ISTVÁN, tekintélyes kolozsvári gyáros és a kereskedelmi s iparkamra elnöke, Budapestben.

ÜRMENYI MIKSA, szül. gróf Festetich Borbála, a képviselőház egyik volt kiváló tagjának neje, hosszúságos szenvedés után Bécsben. — SZTEBLÓ GUSZTÁVNA, a magyar államvasutak egyik főfelügyelőjének neje, Igón. — ID. SERES ISTVÁNNA, szül. Móczár Erzsébet, földbírtokos neje, 62 éves, Fegyégháza. — ÖZV. GRÖFF JÁNOSNA, szül. Nagy Irén, Budapestben; ugyanitt DEUTSCHLÄNDER VILMOSNA, szül. Reich Mária, több jótékony és betegsegélyező egyesület védője és pártfogója. — DUBRAVICKY GIZELLA, Dubraviczky Ádám földbírtokos és neje, Szajka Szidóniának, 16 éves leánya, Pusztá-Géczen. — MISKOLCZY NÁNORNÉ, szül. Korbuly Anna 42 éves, Debreczenben. — SCHOLTZ EMMA, néhai Scholtz Károly műmalmi igazgató 33 éves leánya, Kassán.

SAKKJÁTÉK.

1502. számú feladvány. Pospisil J.-tól.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1496. sz. feladvány megfejtése.

Schink nann W. A.-tól.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Bg3—a3	D4—a3: (a)	1. —	—	Kb7—a7 (b)
2. a4—a5	t. sz.	2. Fc7—f	—	Ka7—b6:
3. a5—a6	—	3. a4—a5 mat.	—	—

Fc7 matot ad

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. Kovács J. — Az Erkel-színházban nevében: Exner Kornél. — Tarnóczy: Németh Péter. — Szempelen: Pinter János. — A pesti sakk-kör.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

E. Gy. (Budapest). Kiséreleteknek, nyelvgyakorlatnak, szerelmes nyelvésnek is, beválnak: de a költői érdem bizony nem igen van bennök. Sokat kell megpróbálnia, míg egy szikra dalelmét, vagy egy erősebb érzelmét helyesen tud kifejezni.

Boldog álom. (Románusz). Nagyon kevés a tartalom, ily hosszúra nyújtott s annál fogva meglehetősen tires előadásban. A mi a felajánlt rajzokat illeti, mielőtt azok iránt nyilatkoztatnánk, küldjön be először valami mutatványt, tetszése szerint crayon-, szén- vagy tusrajzban, a hogy tetszik.

Ködsüveg. Az igazolást elfogadjuk, de ön is igazat fog abban adni nekünk, hogy mi azt nem tudhatuk. A kis „Dal”-nál onnan jobbat vármánk.

HETI NAPTÁR. Julius hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israélita
22.V. 69 Már. Magd.	68 Már. Magd.	10 E 4 Leo. és t.	14 Sala.
23.H. Apollinár p.k.vt.	Apollinár	11 Eufémia vt.	15
24.K. Krisztina sz.vt.	Krisztina	12 Prokl. és H.	16 Sám.
25.S. Jakab apost.	Jakab	13 Gábor fős.	17
26.C. Anna assz.	Anna	14 Aquilla és P.	18 A 2. le
27.P. Pantaleon vt.	Márta	15 Quir. és Jul.	19
28.S. Ince p. hv.	Pantele	16 Ateogén p.k.	20 S. Ekw

Holdvilágzás 4 Utolsó negyed 30-án 9 óra 46 pk. este.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.

(L. egyetem-tér 6. szám.)

Egy hatszor hasabzott petit sor, vagy annak helye egysszeri ígatásnál 15 kr.; többszöri ígatásnál 10 kr. Bélyegdíj külön minden ígatás után 30 kr

Legjobb pipaszárak!

Ő Felsőégtől szabadalmat nyert

egészségi és takarékos szárjaim,

melyekből nikotintól, koromtól megtisztított hideg vízű füstöt nyer a pipász. Dohányt pipájáig élvezettel szívhatja, bogokécskét akadályoz. Szárjaimhoz utasítást mellékelek.

A t. közönség, valamint ismételtesen megrendelését kéri felattal: **Könyves Tóth Sámuel, esztérgályos Debreczenben.**

Pipaszárjaim kaphatók még a következő cégekben: Budapest: Martinyi H., Nöcker F., Gyomlay uraknál. Bécsben: J. Hirschmann cégénél en gros & detail. Gracban: P. Rahensteiner. N.-Várádon: K. David. Egerben: Rónay G. Szatmáron: Gilyén J. Haller O. Győrben: Bakos M. Jászberényben: Grünhut K. Szolnokon: Gstreicher L. P.-Ladányban: Varga Gy. M.-Szigeten: Sándor A. Jász-Asztiban: Imre S. Szekes-Fehérváron: Szekérák és Horvát. Székes-Győrökön: Rátkay L. B.-Gyula: Nagy F. Jász-Réven: Bauer J. Szarvason: Nyírsz. S. Dunaföldvén: Borovits testv. Lászlón: Szilávi L. Dettán: V.-Kunst. N.-Szolnokon: Preisz F. Nagy-Lakon: Neuman L. Szentesen: Dubray J. Tatabánya: Takács B. Gyöngyösi: Kozmáry J. fia, K. Tóth testvérek. Gyoma. Kunszegen: Salmay J. M.-Vásárhelyen: Reinhardt-péri J. Buzsáczán: Krenn A. Eszert E. Kolozsváron: Böklő K. Igte: Hajos J. S.-A.-Ujfehlyen: Szentgyörgyi V.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben, IV., egyetem-u. 4. sz. megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

ARANY KINCSTÁR

nélkülözhetlen tanácsadó minden család és háztartás számára.

Ára füve 80 kr.

Szerkesztette K. Beniczky Irma.

Ára köve 1 frt.

TARTALOM:

Az első segélynyújtás testi sörüléseknél és hirtelen bekövetkezett halálesetknél: Az emberi test alkotása. — A csontok. — A fő. — A hátgerincz. — A mellkás. — A medence. — A tagok. — A csuklók. — A izmok. — Az idegrendszer. — Az agyvelő. — A hágerincz-velő. — Az idegek. — A sympathicus. — A vérkeringés. — A szív. — A visszerek. — A vér. — A tüdők. — A víz és a vizeletanyag. — A vesék. — A bőr. — A táplálék. — A gyomor. — Sérülések. Zúzások. — Sebek. — Hogyan gyógyulnak a sebek? — Hogyan gyógykezel az orvos a sebeket? — Vérzés. — Mérgezett sebek. — Csonttörés. — Hogyan gyógyul a csonttörés? — Hogyan mozdítja elő az orvos a gyógyulás folyamatát? Mi az első segély csonttörésnél? — Feszamodás és megrándulás. — Égési sebek. — Mit tegyünk megfagyott emberrel? — Vízbe-fülés. — Megfázások. — Felakasztott ember. — Eszméletlenség. — Mérgzés. — Mit tegyünk a mérgézzettől? — Sebesült- és betegszállítás. — Szemésülés. — A házi gyógyszerárrendezés: Fertőtlenítő szerek. Olajok. — Ásványfűvek. — Gyógyfűvek. — Kipróbált háziszerek: Egésé-sebekre. — Almathea. — A naptól megégett arcbőr. — Kitiűző gyögyir. — Fagyás elleni szer. — Jó szer a bőrtáka ellen. — Hajkihullás elleni szer. — Szunyog- és méhszúrás ellen. — Nyári mosó szer. — Szemlob elleni szer. — Szépitő szerek: A testbőr ápolása. — Az arcbőr ápolása. — Az arcbőr hibáinak gyógykezelése. — A szeplő. — A májfoltok. — A sárga arcbőr. — A kéznek ápolása. — A kellemetlen szájbűz. — A fogak ápolása. — A fogak betegségei. — A fejbőr és haj ápolása. — A hajnak természeteszeri ápolása. — Háztartás: Folyékony enyv. — Oleo illatsz. — Tartós és oleo pálló-festék. — Irósvajot eltartani. — Új módja a kávékészítésnek. — Füstölő kolbász és sonka penészedése ellen. — Megsárgult fehérnemű. — Hogyan kell vizet forralni? — Sonkát, mely nagyon el van száva. — Sósakát és labodát tölire eltetni. — Zöld ugrókat tölire eltetni. — Edényeket, melyekben petroleum volt, tisztítani. — Gyümölcsöt eltartani. — Francia asztal gyümölcs. — Muskatályi ízű gyümölcs. — Fénymaszás tárgyakat tisztítani. — Rozsdafoltokat kiszűdni. — Kitiűző sonkapéz. — Előny a mosásnál. — Jó és oleo talaj. — Legyeket szobából kipusztítani. — Jeget a hirtelen olvadástól megóvni. — Becsinált fűzés, ugróka. — Friss talaj. — Friss ugrókasalátá tétel. — Dohos, penészes levegőt telt helyiségek. — Ragasztó, üveg és porcelán tárgyakra. — Ávas vaját helyre hozni. — Fényezett bútorok tisztítása. — A fának repedését betömni. — Cserépfazekak törhetlenné tenni. — Körteiz. — Piros rizs. — Hídeg narancspüsp. — Ragasztó, mely a tüzet és vizet kiállja. — Jó tisztító szer. — Ragasztó papírszöveg. — Hajkét tisztítani. — Tölgybútorokat sötétre pézolni. — Málna- vagy szamócza-szörp. — Molyirtó-szer. — Szőnyegeket tisztítani. — Beszennyezett bútorhuzatot tisztítani. — Alakragaszt feloldani. — Aranyozott keretek javítása. — Festett vörösbőr. — Boros horokt kifűtés. — Csizmolevelet sokáig eltartani. — Zavaros bort tisztítani. — Dohos pinczék tisztítása. — Boros üvegekbe való szurok. — Friss ugróka tölire. — Megromlott, megaványodott bort helyrehozni. — Borsápitás. — Ha a bor zavaros és ecetesedni kezd. — Szilvabor. — Szőlő saját levéből befűze. — Tojást tölire eltetni. — Szőlő sokáig eltartani. — Kitiűző mosó-szer. — Vörösbőr-foltokat kiszűdni. — Szőnyegke porlása tölire. — Jó tapasz füstölő kályhákra. — Ragasztó petroleum-lámpákra. — A szűfőg ellen. — Tojást pótolni. — Baromfi-tenyésztés: A baromfi betegségei. — A szőlő-féreg. — A pip. — Kortársat: Zöldeség kert. — A csikória-salátá művelése. — A csikár írtása. — Földieper-tenyésztés. — Csiperkegomba-tenyésztés. — A vefemények öntözése. — Chinai yam- vagy kenyérgyökér. — Oriási spárga. — Kihaszírt spárga-nyak megújítása. — Téli salátá. — A melegágyak és üvegházak ablakai. — Tormatermelés.

HIRDETÉSEK.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

GOETHE.

FAUST

ELSŐ RÉSZE.

Fordította SZABO MIHÁLY.

Ára füve 1 frt 40 kr.

AZ 1844-BEN ALAPITOTT

BUTOR-KERESKEDES

BUDAPESTI II. ASZTALOS-EGYLET

BENE PÁL ÉS TÁRSA

V. ker., nádor-utca 14,

ajánlja a n. é. butorvásárló közönségnek dusan felszerelt, szolid asztalos- és kárpitos-butorait, ugymint a leg-elegánsabb szalagarnitúrákat, fogadó termek, ebédlő- és hálószoba-butor a leggyorsabb és legfinomabb ízléses kivitelben, igen olcsó árak mellett. 3599

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben (egyetem-utca 4. szám) megjelent és minden könyvtárban kaphatók:

AZ

OLCSÓ KÖNYVTÁR

legújabb megjelent füzetek:

- 236. sz. Chateaubriand F. A. vértanú. Francia eredetiből fordította Dr. Bada István. 1 frt 30 kr.
- 237. sz. Onida. Egy orgona. Elbeszélés. Angolból fordította Haraszti Gyula. 30 kr.
- 238. sz. Simai Kristóf. Igazságt, egy kegyes jó atya. Mulatságos játék öt felvonásban. Második kiadás. Bevezetéssel Erdélyi Károlytól. 30 kr.
- 239. sz. Heyse Pál. Két rab. Beszély, németből fordította R. M. 30 kr.
- 240. sz. Pálffy Albert. A báróné levelei. Beszély. 30 kr.
- 241. sz. Szohráb. Költői elbeszélés. Aból Kázmán Manszúr Firdüsi «Sáh-Náma» című művéből. Perszából fordította Fiók Károly. 30 kr.
- 242. sz. Grillparzer Ferenc. Medea. Szomorújáték öt felvonásban. Németből fordította Hegedüs István. 30 kr.
- 243. sz. Erdélyi János. Aesthetikai előtanulmányok. 30 kr.
- 244. sz. Taine Hippolit Ad. A görög művészet bölcselése. (Nyilvános előadások a «L'école des Beaux-Arts»-ban). Franciaából fordította Dr. Ferenczi Zoltán. 30 kr.
- 245. sz. — A németalföldi művészet bölcselése. Franciaából fordította Dr. Szántó Kálmán. 30 kr.
- 246. sz. Eliot György. Befe Ádám. Regény, angolból fordította Salamon Ferenc. II. kiadás. 1 frt 50 kr.
- 247. sz. Bayle Bernard. Az esernyő. Vigjáték egy felvonásban. Angolból fordította Csiky Gergely. 20 kr.
- 248. sz. Ballagi Aladár. I. Frigyes Vilmos porosz király. 30 kr.
- 249. sz. Björnsterne Björnson. Leonarda. Színmű négy felvonásban. Fordította Kárfy Titusz. 30 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

LEGUJABB

HÁZI TITKÁR.

MAGYAR LEVELEZŐ ÉS ÖNÜGYVÉD

vagyis elméleti és gyakorlati vezérkönyv a kösletben előforduló mindennemű levelek, folyamodványok, kérvények, felebbesések, jogügyleti okiratok helyes készítésére iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára.

Szerkesztette Farkas Elek.

Kilenczedik a legújabb törvénykezésre való tekintettel teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füve 2 frt 40 kr. Vászona köve 3 frt.

Kitűnő minőségű, olcsó és könnyen hordható

Fényképészeti készülékek

touristák és amateur-ök számára,

melyekkel bárki minden előismeretek nélkül a leg-
csinosabb képeket állíthatja elő. Ezekről szóló, 130 új
ábrával és egy próbaképpel ellátott, új aranyképet 20 kr.
beküldése után postafordultával és bementesen küldjük át.

Calderoni és Társa,

Budapest, IV. ker., kis híd-utca 8. szám.

Végeladás

a legolcsóbb áron. Egy nagy tömeg díszmű és
bronz áru, porcellán, fa és üveg, valamint szo-
borkák, vázák, salonturkók, óra és írógarbitu-
rák és egy nagy tömeg függő és asztali lámpa.

Testory Budapest, Gizella-tér 1.
szám. (Haas-féle palota.)

Franciaország és a Külföld Minden
illatszerezés és néli és Fo-
drásánál
La VELOUTINE
Különleges Részor
BISMUTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS

CSÁSZÁRFÜRDŐ
BUDAPESTEN 3601

kénes hévízei kitűnő sikerrel használatnak: csúsz, köszvény,
izületekben lerakott izmármányok, üldög-zsába (ischias),
hűdés, aranyeres-, máj-, lép-, vese-, méh- és hólyagbántal-
mak, csontbántal, izom és izületi merevség, bőrbántal-
mak, mirigyek megbetegedései, görvél, angolkór ellen. Gyönyörű
fedett s tornaszékkel felszerelt női és férfi uszodája ki-
tűnő hatású vészségesség, sápkór és általános gyengeség
ellen, különleges fürdők nőbajok ellen. Ivóforrása a légző-
szervek, gyomor- és bélbetegségekre, a vére-
keringési pangásoknál. Rendezett alk, gyönyörű kilátás hegyi
étanyokkal a Margitsziget áttelében, a Duna partján, a
Józsefhegy tövében 300 kényelmes lakszoba, jó vendéglő; az
épületben posta-, távír- és nyilvános telefon-, helyben ló-
vasúti, gőzhajó- és propeller-állomás. A Városligettől és a
Zugligettől, valamint a helyi és úpesti gőzhajó-állomásokról
mérések árú menet-térít jeggyel egyetértett fürdőjegyek. —
Állandó fürdőorvos: Dr. Brunner K., kivül más két állandó
orvos. Masszage-gyógyász. Május 15-től szept. 15-ig napon-
ként 2-szer katonazene. Zene- és gyógydíj nem fizetendő.

Hazánk legkedveltebb szénsavdús
SAVANYUVIZE

AGNES

ő fensége József főherceg
és ő felsége Milán szerb király

asztalán rendes italul szolgál.
Kitűnő szolgálatot tesz az emésztési zavaroknál.
Legjobb asztali és üdítési ital.
Borral használva kiterjedt kedveltségnek örvend.
Évi szállítás 2 millió palack.

Örm. Gyártó **Édeskuty L.**, m. kir. és szerb
Budapest, m. kir. udv. szállító
Ugyanazon helyen minden gyógyszerésznél, fűszerkereskedésben
és vendéglőben.

A radai savanyuvíz raktára Budapest, Édeskuty L.-nál, vaia-
mint minden ásványvíz-kereskedésnél és vendéglőben.
A radai savanyuvíz a világ egyetlen ásványvíze,
mely igen jelentékeny lithion-tartalommal bír,
minél fogva köszvény, vese- és hólyag-
bántalmakban specifikum gyanúval hasz-
nálatuk. Gázlag szénsav- és nátrium-
tartalma még különösen ajánlatos
gyomor- és aranyeres bántal-
mak- és húrtutokban. Radai
savas fürdők vészsé-
gesség, női bajok,
magtalanlág stb. stb.
ellen.
Radai gyógyintézet.
Dr. Garrod, Bismutal stb. készítmények
nyitottak, hogy a szénsavas lithion hágy-
savas lerakódásoknál a legnagyobb
oldó hatással bír, miből a ra-
dai dumi vízzel oldat készíthető.
Tervezletek ingyen és bementve küld a radai savanyuvíz
gyógyintézete Steierországban.

BARNA FOGORVOS
Budapest, Váci utca 24. szám.
Készít egyes fogakat, fogsorokat és
plombákat, jótállás mellett; árak mér-
sékletes. Kíváncsra részletezésre.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

A FOGÁSZAT ÉS MŰTÉTEINEK RÖVID KÉZIKÖNYVE.

Orvostanhallgatók és gyakorló orvosok számára.

Irtá

Dr. ABONYI JÓZSEF.

104 fametszettel.

Ára füzve 1 ft.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben, IV. egyetem-utca 4. szám megjelent és
minden könyvtárban kaphatók:

Zöld Könyvtár.

(Csinos, zöld vászonkötésű kötetekben.)

Boross Mihály válogatott kisebb munkái. 2 ft.

Fáy András eredeti meséi és aphorizmusai. 1 ft.

Negyedik kiadás. 1 ft.

Györfy Iván. Trófás versek. Humorgyö-
nyök gyűjteménye. 80 kr.

Hufeland Kristóf Vilmos dr. Malakotika
vagy hogyan hosszabbíthatjuk meg életün-
ket. Dr. Klenke átdolgozása nyomán, ford.
Kemény Pál. 1 ft.

Jókai Mór válogatott beszédei. Második
kiadás. 1 ft.

Tartalom: I. A Bárdy család. — A jó öreg
asszony. — A kalózkirály. — Petky Farkas
leányai. — Bacsó Tamás.
II. A Hargita. — A kánon utódja. — Tör-
ténetek egy ócska kastélyban. — Valdivia.
Kane a sarkutató. A második. Grimel-
expedíció a sarkutató. Dr. Kane E. K. műve
után. Bevezetéssel ellátva. 1 ft.

Kisfaludy Károly válogatott munkái két
kötetben. A költő arcképeivel. II-ik kiadás.
1 ft.

Versék és elbeszélések. — Szinművek.
Kisfaludy Sándor összes regéi. A költő
arcképeivel. 1 ft.

Tartalom: I. Előszó. — Csobánecz. — Téli-
k. — Doboz Mihály és hitvese. —
A szent-mihályi remete. — A megözönlít
hírsége. — Gyula szerelme.
II. Kemend. — Doboz Mihály. — A
somalói vészretet. — Eszghvár. — Micz bán.
— Frangepán Erzsébet. — Balassa Bálint.
— Viola és Pipacs vagy hamis barát.

Knigge Adolf br. Érintkezés az embe-
rekkel. Fordította Nagy István. 1 ft.

Kuliffay Ede. Magyarország története.
A legújabb idők története. 1 ft.

Kuliffay Ede. A szabadság hősei és vért-
tanul. Lapok a magyar történelemből. 1 ft.

Legonvó Ernest. Atya és fia a tizenkil-
encedik században. Fordította Felski József.
Gyermekek és serdülők-kor. Ifjú-kor. 1 ft.

Mathews Vilmos dr. Hogyan boldogulunk?
Fordította és jegyzetekkel ellátta Poligén.
1 ft.

Német beszédek. Irták: Ebers György,
Heyne Pál, Spielhagen Frigyes, Stifter Adal-
bert, Storm Tivadar, Zachowke Henrik. 2 ft.

Orosz beszédek. Első kötet. Irták Puskás S.,
Gogol M., Krylov J., Dosztojevskij T., Tur-
genyev J. 2 ft.

Második kötet. Irták: Gogol Miklós, Koch-
novszky, gróf Sollovub, gróf Tolstoj L. N. 2 ft.

Harmadik kötet. Irtá: Turgenyev Szergej-
vics Iván. 2 ft.

Postalozsi Henrik. Lénárd és Gertrud.
Magyarította Zsengeri Samu. A szerző élet-
rajzaival. 2 ft.

Tündérmesék. A legkedveltebb gyűjtemé-
nyekből összeállítva. Negyedik kiadás. 80 kr.

Wieland. Az Abderiták. Ford. Farhas
Albert. 1 ft.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

Dr. Faragó Gyula. Világ árva.

Adalékok a lelencügy kérdéséhez.

Tartalom: Bevezetés. — Az árvák Olaszországban. — Franciaország és
Belgium. — Spanyol népcsoport. — Oroszország és a Balkánállamok. — Reformált
vallású államok: Németország, Helvetia, Hollandia, Scandínáv államok, Angol-
ország és Amerika. — Ausztria. — Magyarország. — Az elhagyott gyermekek
ellátásának módjai és elvei. — Javaslát.

31. SZÁM. 1888.

BUDAPEST, JULIUS 29.

XXXV. ÉVFOLYAM.

Előzetes feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 ft. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 ft. évre 6 ft. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 ft. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 3 ft. Kétféle előfizetés: a postai-
meghatározott viteldi is csatlakozó

NATÁLIA KIRÁLYNÉ.

Egy áldatlan házi pörpátvar, mely eleinte csak bizalmas körben, négy fal között lappangott, míg lassan-lassan szélesebb körökben is tudomásul jutva, ma már a nyilvánosság előtt, még pedig igazán nagy kíméletlenséggel tárgyalatik, s egy szépen indult családi boldogságot tesz semmivé, — foglalkoztatja most a botrányos dolgokon mindig kapva-kapó közvéleményt, kivált mikor, mint a jelen esetben, oly magas állású személyekkel van kapcsolatban, a kiknek magán dolga bele játszik a politikába is s esetleg történeti tényező is lehet egy nemzet és ország végzetében.

A szerb királyi pár között most már nyíltan kitört viszályt értjük, melynek taglalásával tele van Európa összes sajtója s melynek más kimenetelt alig jósolhat valaki, mint a házassági frigy fölbontását, melyet Milán király sürget, Natália királyné ellenben ellenéz.

Natália királyné még csak tizenhat éves volt, midőn 1875-ben az akkor 21 éves Milán szerb fejedelemnek neje lett. Gyönyörű jelenség volt a Keesko orosz ezredes egyetlen fiatal leánya, anyjáról a Stourdza román bojár-családdal s a byzanti császároktól származó Muruzzi hercegekkel rokon. Terjedelmes birtokai voltak Romániában és Bessarábiában s midőn atyja halálával árvaságra jutott, nagybátyja, Muruzzi herceg vette a házához s Odesszában és Párisban neveltette, a hol fölválta maga is lakott s egyuttal gyámleánya birtokait is kezelte.

A ki a fiatal menyasszonyt látta, még ha Szerbia érdekében inkább óhajtott volna is, hogy a fejedelem valamely uralkodó házból vigyen konjába feleséget, meghódolt szépsége és szeretetreméltósága előtt s meg merte jósolni, hogy a házasság igazán boldog s rajta isten áldása lesz. Különösen mikor egy évre a házasság után az ifjú fejedelemasszony egy ép, egészséges fiúgyermekkel ajándékozta meg férjét, az egyet-

len új sarjjal az Obrenovics-dinasztiát, ki a kereszttségben Sándor nevet nyert.

A fejedelemasszony teljesen bele találta magát helyzetébe s valódi anyja kezdett lenni népének, érdeklődött annak sorsa, fejlődése iránt, elősegítette művelődésében, istápolta iparát, maga is nemzeti öltözetet viselt s környezetének is lel-
kére kötö a szerb nemzeti sajátosságok ápolását,

hol a királyt, hol a királynét birták rá hosszabb utazásokra. Ez időre esnek Natália királynénak a magyarországi fürdőkön való hosszabb tartózkodása s Milán királynak szintén magyarországi vadászkirándulásai is.

1886 elején a baj már annyira fejlődött, hogy Natália királyné magához vevén a trónörökös, elhagyta Szerbiát s előbb oroszországi birtokaira utazott, majd Odesszában telepedett le. Egy bekéltetési kísérletre, melyet a diplomácia is támogatott, a királyné visszatért ugyan Belgrádba, de csak rövid ideig maradt ott s megint külföldre ment. Előbb a Bécs melletti Badent, majd Florenzet választotta lakóhelyül, honnan néhány hét előtt Wiesbadenbe költözött. Ide való utaztában Milán király még találkozott nejevel Bécsben s úgy látszott, hogy békés egyetértésben váltak el.

De csakhamar másképp fordult a dolog. Milán király nem akarta, hogy egyetlen fia s családjának főntartója végkép elszakkék tőle. Azt az ajánlatot tette tehát a királynénak, hogy a trónörökös Németországban végezze tanulmányait anyja felügyelete alatt, de a szüneti időn át legyen az atyjánál. A királyné ezt az ajánlatot visszautasította.

Ekkor küldte aztán Milán király Protics szerb hadügyminisztert és a nisi püspököt Wiesbadenbe, azzal az utasítással, adnak a királynénak tudtára, hogy férje válópört indított ellene, fiát pedig, a 12 éves Sándort, hozzák haza.

A királyné minden erejéből ellene kelt ez utóbbinak, úgy hogy Protics a wiesbadeni rendőrség segélyéhez volt kénytelen folyamodni, eleinte azonban siker nélkül, mert a királyné ennek is ellene szegült. Most már a rendőrség

NATÁLIA SZERB KIRÁLYNÉ.